

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MEDYA VE İLETİŞİM ANABİLİM DALI
MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ BİLİM DALI

**SOSYALİST FEMİNİZM BAĞLAMINDA BARBİE
FİLMİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Seda DEMİREL

İstanbul, 2025

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MEDYA VE İLETİŞİM ANABİLİM DALI
MEDYA VE İLETİŞİM SİSTEMLERİ BİLİM DALI

**SOSYALİST FEMİNİZM BAĞLAMINDA BARBİE
FİLMİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Seda DEMİREL

Öğrenci No
2120042017

ORCID ID
0009-0009-3089-7617

Danışman
Dr. Öğr.Üyesi Kağan TAHAN

İstanbul, 2025

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**“Sosyalist Feminizm Bağlamında Barbie Filminin İncelenmesi”** başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.06.02.2025

Seda DEMİREL

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

06.02.2025

Enstitümüz *Medya ve İletişim* Anabilim Dalı *Medya ve İletişim Sistemleri* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **2120042017** numaralı **Seda DEMİREL**'in "*İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Sosyalist Feminizm Bağlamında Barbie Filminin İncelenmesi*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 14/01/2025 tarih ve 2025/02 sayılı toplantısında seçilen ve On-Line toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince Zoom programı aracılığıyla on-line olarak aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "**OYBİRLİĞİ**" ile "**KABUL**" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ka*** TA***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Prof. Dr. Mi*** DE***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Prof. Dr. Ay*** Bi*** GÜ***
(İstanbul Kent Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Seda DEMİREL
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Kağan TAHAN
Derecesi ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2025
Alanı : Medya ve İletişim
Anahtar Kelimeler : Sosyalist Feminizm, Barbie, Kadın Hareketleri, Feminizm, Ataerkillik, Kapitalizm

ÖZ

SOSYALİST FEMİNİZM BAĞLAMINDA BARBIE FİLMİNİN İNCELENMESİ

“Sosyalist Feminizm Perspektifinden Barbie Filminin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tez çalışmasında 2023 yılında vizyona giren ve izleyenleri ikiye ayıran Barbie filminin bir feminist çalışmamı yoksa anti-feminist bir hikâye mi olduğuna dair çalışma yapılması hedeflenmiştir. Kadın hakları savunucularını da ikiye bölen bu filmde yer alan sahneler üzerinden sosyalist feminizm görüşünün değerlendirmesi yapılacaktır.

Sosyalist feminizm bakış açısıyla, filmdeki toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyetçilik ve kapitalizmin kadın üzerindeki etkileri değerlendirilecektir. Bu analiz, Barbie'nin geleneksel kadınlık imgelerini nasıl yeniden şekillendirdiğini ve kapitalizmle olan ilişkisini incelemeyi hedeflemektedir. Birçok eleştirisinin aksine Barbie filminin sosyalist feminizm bağlamında incelendiğinde bir feminizm filmi olarak görülmesinin doğru olacağı vurgulanmak istenmiştir. Barbie'nin kusursuz gösterilen dünyası içerisinde gerçek dünya ile karşılaştığında kapitalist tüketim kültürünün ve ataerkil düzenin kadınlar açısından acımasızlığı, kadınların yaşamış olduğu sınıf, ırk, cinsiyet, dini inanç gibi kimliklerle sömürülme biçimlerinin gösterilmesi amaçlanmıştır.

Name and Surname : Seda DEMİREL
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Kağan TAHAN
Degree and Date : Master's (Thesis), 2025
Major : Media and Communication
Keywords : Socialist Feminism, Barbie, Women Movements, Feminism,
Patriarchy, Capitalism

ABSTRACT

ANALYZING THE BARBIE MOVIE IN THE CONTEXT OF SOCIALIST FEMINISM

In the master's thesis titled 'Examining the Barbie Film from the Perspective of Socialist Feminism', it is aimed to study whether the Barbie film, which was released in 2023 and divided the audience into two, is a feminist work or an anti-feminist story. The evaluation of the view of socialist feminism will be made through the scenes in this film, which also divides women's rights defenders into two.

From the perspective of socialist feminism, gender roles, sexism and the effects of capitalism on women in the film will be evaluated. This analysis aims to examine how Barbie reshapes traditional images of femininity and its relationship with capitalism. It is intended to emphasise that, contrary to many criticisms, it would be correct to see Barbie as a feminist film when analysed in the context of socialist feminism. It is aimed to show the cruelty of capitalist consumer culture and patriarchal order in terms of women and the forms of exploitation of women with identities such as class, race, gender, religious belief when they encounter the real world in Barbie's perfect world.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ	ii
ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
SÖZLÜK.....	iv
GİRİŞ	1

1. KADINLARIN TARİHİ VE FEMİNİZM HAREKETİ

1.1. Kadın Hareketlerinden Önce.....	6
1.2. Feminizmin Tarihsel Süreci.....	13
1.2.1. Birinci Dalga Feminist Hareket	16
1.2.2. İkinci Dalga Feminist Hareket	20
1.2.3. Üçüncü Dalga Feminist Hareket	22
1.2.4. Dördüncü Dalga Feminist Hareket.....	23
1.3. Feminizmin Ana Akımları	24
1.3.1. Liberal Feminizm	24
1.3.2. Radikal Feminizm	28
1.3.3. Marksist Feminizm	31
1.3.4. Sosyalist Feminizm	33

2. BARBIE FİLMİNİN FEMİNİZM AKIMLARI İLE İLİŞKİSİ

2.1. Barbie'nin Kısa Tarihçesi	39
2.2. Barbie Filmi.....	40
2.3. Barbie Filminin Diğer Feminizm Akımları İle Değerlendirilmesi	42
2.3.1. Liberal Feminizm Bakış Açısından Barbie Filmi	42
2.3.2. Radikal Feminizm Bakış Açısından Barbie Filmi	44
2.3.3. Marksist Feminizm Bakış Açısından Barbie Filmi	46

3. BARBIE FİLMİNİN SOSYALİST FEMİNİZM PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ

SONUÇ	63
KAYNAKÇA.....	68

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Feminizm Akımları.....	3
Tablo 2. Barbie Filmi K�nyeye Bilgileri	40

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Çeşitli Mesleklerden Barbie'ler.....	40
Şekil 2. Film Görüntüleri: Saniye: 0.01.07.....	48
Şekil 3. Film Görüntüleri: Saniye: 0.02.41.....	50
Şekil 4. Film Görüntüleri: Saniye: 0.16.37.....	51
Şekil 5. Film Görüntüleri: Saniye: 0.18.57.....	51
Şekil 6. Film Görüntüleri: Saniye: 0.26.18.....	52
Şekil 7. Film Görüntüleri: Saniye: 0.27.23.....	53
Şekil 8. Film Görüntüleri: Saniye: 0.29.22.....	54
Şekil 9. Film Görüntüleri: Saniye: 0.37.45.....	55
Şekil 10. Film Görüntüleri: Saniye: 0.40.28.....	56
Şekil 11. Film Görüntüleri: Saniye: 0.43.15.....	57
Şekil 12. Film Görüntüleri: Saniye: 0.45.04.....	57
Şekil 13. Film Görüntüleri: Saniye: 0.56.17.....	58
Şekil 14. Film Görüntüleri: Saniye: 0.58.35.....	59
Şekil 15. Film Görüntüleri: Saniye: 1.10.02.....	60
Şekil 16. Film Görüntüleri: Saniye: 1.10.49.....	60
Şekil 17. Film Görüntüleri: Saniye: 1.37.37.....	61
Şekil 18. Film Görüntüleri: Saniye: 1.39.40.....	62

SÖZLÜK

Feminizm Dalgaları: Feminizm dalgaları, feminizmin tarihsel olarak gelişen farklı evrelerini tanımlamak için kullanılan bir terimdir.

Feminizm: Feminizm, kadınların toplumsal, ekonomik, siyasal eşitlik ve haklar konusunda erkeklerle eşit haklara sahip olmalarını savunan bir harekettir.

Süfrajet: Kadınların oy hakkı gibi temel siyasal hakları için mücadele eden bir harekettir. Özellikle 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınların oy verme hakkını kazanabilmek için savaşıyan kadın aktivistleri tanımlamak için kullanılan bir terimdir.

GİRİŞ

Feminizmden önce kadın hareketlerini değerlendirmek feminizm mücadelesini anlamlandırmanın ilk adımlarından biridir. İnsanlığın var oluşundan beri kadınlar ve erkekler kolektif bir bilinç ile hayatı paylaşmışlardır. Avcı-toplayıcı döneminde kadınlar evdeki otoritenin ve üretimin sorumluluğunu üstlenirken erkekler ise avcılık yapmanın yanı sıra savaflara katılmaktaydılar. Feminizm kelimesini terim olarak kullanan ilk kişinin Charles Fourier olduğu düşünülmektedir. Kadınların eşitliği için mücadele etmekten vazgeçmeyen Fourier ataerkil düzenin sosyalizm olmadan yıkılamayacağını anlayan ilk kişidir. Aynı zamanda net olmamakla beraber savunduğu düşünce ile ilk sosyalist feministlerden biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Featherstone, 2022).

Feminizmin 19.yüzyıl sonları ve 20.yüzyıl başlarında ortaya çıkmasıyla süreç içerisinde zamanla feminizm düşünce yapısı değişmiş ve gelişmiştir. Sanayi Devrimi ile toplum yapısında değişiklikler olmuş, özellikle kadınların mevcut yerleri değişiklik göstermeye başlamıştır. Geleneksel ev rollerinden sıyrılıp iş gücüne katılmışlardır. Ancak bu süreçte kadınlar hala siyasal haklardan yoksundurlar ve bu durum onların hala ikincil planda kalmalarına sebep olmuştur. İş hayatına atılan kadınların bu eşitsizlik durumunu sorgulamalarıyla kadınların aydınlanma çağı başlamıştır.

Birinci dalga feminizmin önceliği doğal haklardan gelen eşitlik talebiydi. 19.yüzyıl aydınlanmacı düşünürlerinden etkilenen kadınlar eşitliği oy hakkı talebi ile aramaya başlamışlardır. İngiltere ve Amerika’da başlayan süfrajet (oy hakkı) hareketi dünyaya yayılmaya başlamıştır. Dünyada yayılan ve gittikçe güçlenen bu hareket ile kadınlara belli haklar tanımlanmıştır. Birinci dalga feminizm içerisinde kadınlar çeşitli ülkelerde oy hakkı elde etmiştir. Bu dönemde sadece burjuva beyaz kadınlar üzerinden hak arayışının yapılması, kapsayıcı olmaması sebebiyle diğer feminizm akımları tarafından eleştirilmiştir.

İkinci dalga feminizm daha kapsamlı bir kadın hareketi mücadelesi vermiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kadınlar savaş döneminde sahip oldukları iş güçlerini kaybederek, ev işlerine yani özel alana geri gönderilmişlerdir (Akgün, 2020, s. 17). Böyle olunca kadınlar sadece siyasal haklarına odaklanmaktan vazgeçerek cinsiyet rollerinin ve toplumsal normların sorgulanmasını talep etmişlerdir. İkinci dalga

feminizm daha çok bireysel haklar, cinsiyet özgürlüğü, eşitlik ve kadınların toplumdaki yerinin yeniden yapılanması gerektiği fikirlerini ortaya atmıştır. Aynı zamanda bu dönem kadınların objeleştirilme sebeplerinin de araştırıldığı bir dönemdir. Betty Friedan'ın yazdığı *The Feminine Mystique* (Kadınsı Gizem) adlı kitapta mükemmel kadın imajına uymadan duygusal ihtiyaçlarını sergileyen kadın modeli çizilmiştir. Friedan 1963 yılında *Life* dergisinde yer alan röportajında şöyle söyler: “İnsanlar şunu dediğimi sanıyor: ‘Dünya kadınları, birleşin kocalarınızdan başka kaybedecek hiçbir şeyiniz yok.’ Bu doğru değil. Elektrikli süpürgelerinizden başka kaybedecek bir şeyiniz yok.” (Yetener, 2024). Aynı zamanda bu dönemde kadınlar bedeni, cinsel tercihleri, doğum kontrolü gibi konularda da hak talep etmişlerdir.

Üçüncü dalga feminizm, kendinden önceki dalgaları eleştirerek feminizme farklı bir perspektiften bakar. Üçüncü dalga feminizmin içerisinde daha çok farklı kimlikler, farklı cinsel yönelimler, farklı ırklar ve milletlerden olan kadınları da içine alarak kapsayıcılık üzerinden ilerlemek ister. Modern anlayışa sahip üçüncü dalga feminizm akımı, 2012’de çıkan dördüncü dalga feminizme kadar varlığını sürdürmüştür (Aytaç, 2021).

Dördüncü dalga feminizm hareketinin başladığı tarih tam olarak bilinmese de 2012 yılından itibaren günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Bazı söylemleri ile ikinci dalga feminizm ve üçüncü dalga feminizm ile ortak noktalar taşıyan bu akım kendine ait içinde bulunduğu dönem ile diğer akımlardan da farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma, özellikle direkt kamusal alanda sokakta karşılaşılabileceğimiz kadın hareketleri değil artık dijital dünya içerisinde de ses çıkarabilen kadınların varlığını göstermektedir. Teknolojiden güç alarak gelişen dördüncü dalga feminizmin etkisi daha büyük bir alana yayılarak devam etmektedir (Gömceli, 2023, s. 139).

Josephine Donovan’a göre feminizmi dalgalara ayırmak doğru bir tarihsel inceleme olmayacaktır der (Donovan, 2020). Bunun sebebi kadınların var oluşlarından beri hakları için mücadele etmeleridir. Aynı zamanda feminizm yıllar içerisinde şekil değiştiren bir yapıdır. Çünkü farklı düşünce yapılarının ortaya çıkmasıyla kendi içerisinde bölünmüş, farklı alanlara yayılmıştır. Aşağıdaki tabloda ana feminizm akımlarının savunucuları, savundukları ideolojiler ve bu ideolojilere yapılan eleştirilere yer verilmiştir.

Tablo 1. Feminizm Akımları

Feminizm Akımları	Savunucuları	İdeoloji	Eleştiriler
<i>Liberal Feminizm</i>	Mary Wollstonecraft Frances Wright Sarah Grimke John Stuart Mill Harriet Taylor Sojourner Truth Elisabeth Cady Stanton Susan B. Anthony	İlk feminist ideoloji olan Liberal feminizm eşitliği esas almaktadır. Kadının doğumda cinsiyetini seçemediğini ancak yaşamı boyunca bulunacağı konumu seçebileceğini savunarak erkeklerle tek farklarının bedensel farklılık olduğunu, aklın iki cinsiyette de aynı şekilde işlediğini savunarak kadın ve erkeğin eşit olması gerektiğini savunmuşlardır.	Burjuva beyaz kadını temsil ettiği düşünülen liberal feministler, kapsayıcı olmadıkları için eleştirilmişlerdir.
<i>Radikal Feminizm</i>	Kate Millett Shulamith Firestone	Feminizm akımları arasında en sert olan akımdır. Kadınların ikincil planda olmasının tek sebebini ataerkil düzene bağlar. Ataerkillik yok edilirse kadınlar ancak o zaman erkeklerle eşit olabilirler.	Radikal değişiklikler talep eden bu akım diğer feminizm akımları tarafından gerçeklikten uzak ve tek boyutlu bulunmuştur.
<i>Marksist Feminizm</i>	Rosa Luxemburg Clara Zetkin	Kadınların ezilmişliğinin sebebi kapitalist sistemden kaynaklanmaktadır. Sınıfsal farklılıklardan dolayı kapitalizm sadece kadınları değil bütün proleteriyayı ezer.	Sınıf temelli yaklaşımın yetersiz bulunması, kadınların biyolojik ve toplumsal cinsiyet rollerinin tanımlanmasında eksikler görülmüştür.
<i>Sosyalist Feminizm</i>	Ann Ferguson Heidi Hartmann Zillah Eisenstein Mariano Dalla Costa Ann Foreman	Kadınların durumunu iki sistemli kuram üzerinden değerlendiren sosyalist feministler, ataerkil sistem ve kapitalist düzen eleştirisi yapmaktadır. Onlara göre kadın ne sadece ataerkil düzen tarafından eziliyor ne de sadece kapitalist düzen tarafından eziliyordur. İki yapı kadının özel ve kamusal alandaki durumunu etkilemektedir.	Bazı sınıfsal ve toplumsal dinamikleri tam olarak açıklayamadıkları, diğer feminist akımlara göre daha özgür olamadığı için eleştirilmiştir.

Kaynak: Donovan, J. (2020). *Feminist teori*. İletişim. Tong, R., ve Botts, T. F. (2021). *Feminist Düşünce*. Sel Yayınları. Vogel, L. (2015). *Marksizm ve kadınların ezilmişliği birleştirici bir kurama doğru*. Notabene.

Bu çalışmada Barbie filminin sosyalist feminizm bakış açısından incelemesi yapılmıştır. Film vizyona girdiği günden beri izleyen seyircileri ikiye ayırmıştır. Barbie'nin feminist bir karakter mi yoksa anti-feminist bir karakter mi olduğuna dair görüş ayrılıkları meydana gelmiştir. Üretim amacı kız çocuklarının bebeklerle oynarken sınırsız hayal güçlerinin içerisinde geleceklerini düşünüp istedikleri her şey olabileceğine dair mesaj vermesidir. Elbette ki Barbie'yi kapitalist düzen içerisinde sadece satın alıracak havalı bir oyuncak olarak gören ve kız çocuklarının gelişimini olumsuz yönde etkilediğine dair eleştiriler de vardır. Bu karşıt eleştiriler yıllardır Barbie'nin kız çocuklarının üretim hedefinin tam tersi olduğunu söylemektedir. Yani Barbie kız çocuklarına geleceğinde istediğin her şey olabilirsin demek yerine beden kaygısı yaşatmaktadır. Filmin içerisinde de Barbie ve küçükken onunla oynayan kız Sasha arasında Barbie'nin kapitalist sistemin bir oyuncak olduğu ve kadınlara kendini kötü hissettirdiği sahne yer almaktadır.

Filmin sosyalist feminizm perspektifinden incelenmesinin sebebi filmde yer alan sahnelerde hem ataerkillik hem de kapitalist düzen eleştirisi yapılmasıdır. İkinci bölümde bahsedilecek olan Barbie filminin diğer feminist akımlarla ilişkisi kısmında neden sosyalist feminizmin bu çalışmada seçildiği açıklanmaya çalışılmıştır. Tablo 1'de yer alan akımlara bakıldığında filmin değerlendirmesi yapılırken bu ana akımlardan biri ile açıklamak eksik noktaların olabilmesini sağlayacaktır. Sosyalist feminizm düşünce olarak kadınların ikincil plana atılmasının ve ezilmesinin sebebinin hem kapitalizm hem de ataerkillik ile açıklamaktadır.

Bu noktada film ve sosyalist feminizm düşüncesi birbirini tamamlamaktadır. Filmin hikayesi ikinci bölümde detaylı bir şekilde bahsedilecektir ancak kısaca bahsedilmesi gerekirse Barbie kusursuz dünyasında yaşarken bir anda bedenindeki ve düşüncelerindeki değişikliklerden dolayı gerçek dünyaya gidip kendi kimliğini yaratması gereken yolculuğunu izliyoruz. Film feminizm bakış açısı ile değerlendirildiğinde destekleyici birçok sahne bulunmasının dışında bazı açılardan sınırlı bir bakış açısı da sunabilmektedir.

Sosyalist feminizmin kapitalist sistem hakkında dikkat çekmek istediği nokta kadınların nesneleştirilmesi ve tüketim toplumunda baskı altında tutulmak istenmesidir. Barbie filminde ise yıllardır kadınlara yönelik bir tüketim aracı olarak

Üretilen Barbie'nin gerçek dünya ile tanıştıktan sonra ataerkil bir düzende gerçek kadınlık deneyimini sunmuştur. Filmin içerisinde kapitalist düzenin kadınlara idealize edilmiş güzellik standartlarını nasıl dayattığı gösterilirken bir yandan da bunun eleştirisi yapılmaktadır. Barbie'nin kimliğini bulma yolculuğuna sebep olan kapitalist düzen ile gerçek dünyada ataerki ile tanışır. Sosyalist feminizm perspektifinden bu film kadınların “zgrleřme” temasını gayet net bir şekilde ifade etmektedir.

1. KADINLARIN TARİHİ VE FEMİNİZM HAREKETİ

1.1. Kadın Hareketlerinden Önce

Kadın hareketleri ve feminizm birbirinden ayrı düşünülemez iki kavramdır. Bugün feminizmin geldiği nokta kadınların tarih öncesi çağlardan beri yaşadıkları mücadeleler sayesinde gerçekleşmiştir. Elbette ki yaşanan olayları dönemin koşullarına göre değerlendirmek gerekecektir. Bundan dolayı hangi dönemde olursa olsun mücadelesinden vazgeçmeyen her kadın bugünkü modern kadının sahip olduğu hakları inşa etmişlerdir. Literatür çalışmada birçok tez çalışmasında olduğunun aksine feminizm tarihçesinden değil kadın hareketlerinden başlamanın bu çalışma için daha uygun olacağını düşündüm. Bu konuda önemli feminizm tarihçisi Josephine Donovan’a katılmakla beraber, Donovan’ın belirttiğine göre feminizmi dalgalara ayırmak yanlıştır. Çünkü kadınlar var olduğundan beri hep aynı sorunlarla mücadele etmiştir ve etmektedirler der. Donovan, *Women and the Rise of the Novel*, 1405-1726 kitabında feminizmin ayak seslerine 15. yüzyılda başladığını ve o dönemde yer alan sorunlarla feminizmin başlangıcı kabul edilen 18. yüzyıldaki sorunların aynı olduğunu ifade etmiştir (Donovan, 2020). Bu yüzden ki feminizm tarihini iyi anlayabilmek için öncelikle ilk çağlardaki kadınların yaşamlarına bakmamız gerekmektedir.

Paleolitik çağla ilgili net bilgiler edinmek pek mümkün değildir. Bu çağda yerleşik hayata geçilmediğinden yazı da bulunamamıştır ve bilgiler kısıtlıdır. Ancak yerleşik topluluğa geçmeden önce anaerik sistemin egemen olduğu bilinmektedir. İlkel topluluklarda kadın ve erkeğin ortak iş bölümü sonucunda bu topluluklar göçebe olarak yaşadılar. Kadınlar hamile değilse avcılık yapar aynı erkeklerin yaptıkları görevleri bölüşürlerdi. Kadınların doğurganlığı kutsal sayılırdı böylece toplulukta kadın değer görürdü. Evlilik kavramı, tek eşlilik gibi yaşama biçimleri yoktu. İnsan sayısını artırabilmek için çok sayıda doğumlar olurdu bunlar da kadınların topluluktaki erkeklerle birlikteliklerinden meydana gelirdi. Yani babanın kim olduğu bilinmeyen bir toplumda sadece çocuğun annesi bilindiği için “anaerik” bir düzen kurulmuştur. O zamanlarla ilgili net bilgiler olmasa da yapılan araştırmalar bir dönem anaerik yapının olduğunu göstermektedir. Anaerik düzende kadınlar toplayıcılık, barınaklara bakma ve koruma, giysi dikme gibi birçok şeyle uğraşırken erkekler o dönemde sadece

avcılık yapıyordu (Poyraz ve abuk, 2015). Paleolitik dönemde kadınların fiziksel durumlarına bakılmadan zor işler emanet edilebiliyordu. Erkeklerin olası bir saldırı durumuna karşı rahat hareket edebilmesi için kadınlar yük taşıyordu. Bununla ilgili net bir kaynak olmamasıyla beraber kadınlar erkeklerle savaşıa bile katılabiliyordu (Beauvoir, 2019). Andree Michell Feminizm adlı kitabında avcı halkın doğayla bütün halinde yaşadığını, kendi oluşturdıkları bir düzenin içerisinde doğadan temel ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmiştir. Nüfusları az olan bu topluluklar kendilerini korumak, avcılık yapmak için savaş aletleri olsa da o dönem topluluklar arasında savaşlar gerçekleştiğine dair net bir kanıt bulamamışlardır (Michel, 1993).

Avcılık yapan bu toplumun tarım ve üretim alanında kaynakları sınırlıydı. Kısıtlı imkanlara rağmen fazla doğum oluyordu. Kadının hamilelik sürecindeki zorluklardan iş yapamaz hale gelmesiyle üretimin dengesini erkeğin sağlaması gerekiyordu. İlkel göçebe topluluklarda bu durum çocuk kırımına kadar dayanmaktaydı. Çünkü ilkel topluluklar yerleşik hayata geçmedikleri için geleceğe dair bir planlar kuruyorlardı. Çocukları geleceğin bir parçası yerine yük olarak görüyorlardı. Çocuk kırımı yapılmayan topluluklarda çocuklar ilgisiz ve sağlıklı koşullardan dolayı ölmekteydi. Acılı ve yorucu bir süreç olan doğum kadınlar için sadece eziyet anlamına gelmekteydi. Bu sebeptendir ki annelik yüküyle yapılabilecek tek iş ev işleriydi. Kadınlar ev işlerine mecbur bırakıldı ve tarihin ilk zamanlarından beri kadınlara yüklenen bu görev günümüzde de devam etmektedir (Beauvoir, 2019).

Yerleşik yaşama geçilmesiyle beraber kadının yaşadığı zorluklar daha da artmıştır. Neolitik çağda öküz, rüzgâr gücü, saban, rüzgâr değirmenleri gibi yeni gelişmelerin meydana gelmesiyle beraber yeni bir devrim gerçekleşmiştir. Bu süreçte sadece yaşam kaynakları değil güneş takviminin bulunması, tuğlanın yapımı ile matematiğin bulunmasıyla kadının yeri de toplumda değişiklik göstermiştir. Bu dönemde kent yerleşimlerinin başladığı ve bununla beraber özel mülkiyetin ortaya çıkmıştır. Kentlerin meydana gelmesiyle de ilk sınıfsal tartışmalar bu dönemde olmuştur (Michel, 1993). Özel mülkiyette kadının hiçbir hakkının olmaması, babasının ve erkek kardeşlerinin boyunduruğundan çıkmamasıyla evlendirilmeyi bekleyerek varlığını sürdürüyordu. Erkek, kadını bir eşya ya da büyükbaş hayvan satın alır gibi alıyordu. Kadının babasından gelen bir mirası olmuyordu. Doğurduğu çocuklar kocasına ait oluyordu. Kadın adeta kocasının bir kölesi konumunda olduğu için

kocasının istediği kadar karısı olmasında bir yasak yoktu, sadece maddi durumu eşe bakmaya yetecek erkekler çokeşli yaşayabiliyorlardı (Beauvoir, 2019). Paleolitik dönemde ittifak yaparak av alanlarının korunabilmesi için egzogam (dıştan evlilik) yapılıyordu. Ancak yerleşik yaşama geçildiği dönemde bu sistem değişti. Klanın büyümesi için evin reisi erkek kız çocuklarını akrabaları ile evlendirerek endogamiyi (içerden evlenme) benimsediler (Michel, 1993, s. 18). Kadınların evlilikte eşini seçme özgürlükleri hatta ilk kısıtlandıkları dönem Neolitik dönemde başlamıştır diyebiliriz. Kadınların doğurganlıklarının önemine bu dönemde farkına varılmıştır. Kadının yeri bir nevi doğurgan bir nesne konuma düşmüştür. Aslında ataerkil düzen erkeklerin bu gücün farkına varmasıyla hem kadınları köleleştirmesinin hem de iktidar sahibi olmasına fırsat sağladı. Toplumda ikincil plana atılan kadınlar üretimdeki haklarını kaybetmelerinin yanı sıra özel mülkiyet haklarını da kaybettiler. Kadınların tarihine bakıldığında ilkel zamanlarda başlayan eşitsizlik sorunları feminizm hareketinin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Bu eşitsizlik elbette ki ataerkil düzenle beraber oluşmuştur. Eşit bir şekilde yaşayan kadın ve erkekler çoban toplulukları ile ataerkil düzene yavaşça geçiş yaptılar. Aslında bu çoban topluluğu döneminde de kadının önemi hala yerini koruyordu ancak zamanla erkek egemenliği baskın geldi. Avcılıkla uğraşan erkekler hayvanların ehlileştirilmesiyle beraber kadınları ev içi işlerine yönlendirmiş oldular. Üretimde yeri kısıtlanan kadın, tarımda erkeğin yerini almasıyla iyice kamusal alandan dışlanmış oldu. Ev içi işleri, özel mülkiyetin erkeklerin üzerinde olması, doğumun önemi gibi sebeplerle kadın erkeğe mahkûm edildi, köleleştirildi (Poyraz ve Çabuk, 2015). Köleliğin nasıl oluştuğunu tarihçi Gerda Lerner, Patriyarkanın Ortaya Çıkışı (1986) kitabında anlatır. Lerner, erkeklerin hem kadınları hem de çocukları bir mülk olarak gördüğünden bahseder. Toplumda insan emeğine ihtiyaç duyulunca erkekler daha fazla çocuk sahibi olmak istediler. Bu sebeple başka köylerden doğurgan kadınları kaçırıp onlardan çocuk yapıyorlardı. Böylece kadınların köleleştirilmeye başlandı der ve şunu ekler; “Köleleştirilmiş kadınlarla çocuklar özel mülkiyetin ilk örneğiydi.” (Cameron, 2022). Erkek kadının ve çocukların üzerinde bir güç göstergesi yapıyor hem aileyi koruyor hem de dışarıdaki tehlikelerle savaşıyordu. Aslında anaerkil düzenin olduğu döneme baktığımızda kadınlar zaten bunları çocukları varken hem evlerine bakarak hem de üretimde yer alarak kendi başlarına yapabiliyordu.

Ataerkillikle beraber bu düzen değişti ve dünya erkek egemenliğine dnüşti. Bu noktada ikinci dalğanın önemli feminist düşünürlerinden Simone de Beauvoir erkek egemenliğinden şöyle bahsetmiştir: Dünya erkeklere ait bir yerdir. Bunun sebebi Homo Faber (alet yapan insan) olan erkek dünyada hem kendini hem de türünü koruyabilmek için savaşmış, yemek için mücadele etmiştir. Kadın ise annelik yaparak bir nevi kendi bedenine çakılı kalmış ve hareket edemez hale gelmiştir. Bu sebeptendir ki erkek kendisini kadının karşısında efendi olarak görmüştür (Beauvoir, 2019).

Feodal dönem öncesinde ise yani 6. ve 7.yüzyılda kadınların kiliseye katılma haklarına engel olunmuştur. Ancak henüz tarım yapılmaya başlanmamış bölgelerde yeni manastırların kurulmasını önleyememişlerdir. Bundan ötürü kadınlar kendi manastırlarında erkekler kadar etkin bir konumdaydılar. Manastırdaki konumlarından ötürü toprakları denetleme ve yönetimde söz hakları bulunuyordu. 8.yüzyıl sonunda kadınlar, kocalarından ya da babalarından herhangi bir onay almadan mülkiyet üzerinde hak elde edebildiler. Kadınlar reşit olmayan çocuklarının mallarını da yönetme hakkına sahipti bu sebeptendir ki dul kadınların durumu da en çok bu dönemde iyileşmiştir (Michel, 1993, s. 25).

Orta Çağ dönemine geçişle beraber 13. yüzyıla kadar yaşam kadınlar için uygun bir dönemdi. Bunun sebebi henüz kadınların hakları yasalarla ellerinden alınmamış olmasıydı. Kamusal alanda çalışmalarının yanı sıra dini görevlerini de rahatlıkla yerine getirebiliyorlardı. Kadınlar hekimlik, fırıncılık, pazarcılık gibi birçok alanda meslek sahibiydiler. Ancak 13.yüzyıldan sonra kadınların mahkemelerde tanıklık yapma hakları ellerinden alınmış, yalnızca vasileri ile hareket etmek zorunda kalmışlardır (Sevim, 2005, s. 24).

Kilise etrafında üniversiteler ve okullar kurulmasına rağmen kız çocukları sadece manastırda eğitim alabiliyordu (Michel, 1993). Kız çocuklarının sadece manastırda eğitim alması erkek çocukları gibi okullara ve üniversitelere gidememeleri eğitim eşitsizliğinin başladığını göstermektedir. Kız çocukları eğitim alamadıkları için annelerinden öğrendikleri ev işlerini yapıyordu. Annelerinden öğrendikleri zanaatkarlıkları devam ettiriyorlardı.

Tarihin kara lekesi olan kadınların cadılık ile suçlanması ve yakılması ise Orta Çağ'ın gerçekten karanlık bir dönem olduğunu yansıtmaktadır. 12.yüzyılda başlamış

ve 18.yüzyıla kadar devam etmiş bu olaylar zinciri tarihin en büyük katliamlarından biri olmuştur. Elbette bir kadını suçsuz yere cadı diyerek yakmanın gerekli bir sebebi olmasa da erkeklerin kendilerince çeşitli bahanelerle kadınları suçlayarak “cadı” ithamı ile meydanlarda yakmışlardır. Dönemin papalarına göre büyücüler erkeklerin cinsel performansını düşürüyor, kadınların doğurganlık yeteneğini engelliyorlardı (Michel, 1993, s. 32). Doğum esnasında ebelerin anneleri kurtarmak için gösterdikleri zorluklar, erkeksiz yaşayan bekar ya da dul kadınlar cadılıkla itham edilmesine yol açıyordu (Sevim, 2005, s. 25). Bu suçlamaların kaynağı elbette ki kiliseydi. Reform hareketi isteyen halka karşı sinirlenen kilise toplumu bilimsel kaynaklardan uzaklaştırarak kendi yarattığı hurafelere inandırmıştır.

Kiliseye göre ilk cadı Havva’dır çünkü Adem’i baştan çıkarmıştır ve günah işlemesine sebep olmuştur. Kilisenin erkeklere verdiği vaat ile kadınlara dikkat edilmesi gerektiği, eğer kadınları kendi boyundurukları altına almazlarsa yoldan çıkacaklarını öğütlemiştir. Kadınların şifacılık bilgileri sayesinde hasta olanları iyileştirmeleri bile salgın hastalıkların veya ölümlerin sebebi olarak gösterilmiştir (Serindağ, 2021). Eğitim haklarını kadınların elinden aldıkları yetmediği gibi ailelerinden kalma şifacılık bilgileri de sorgulanmıştır. Kilisenin kadınları cadılıkla suçlamak için mantıklı hiçbir sebep aramalarına gerek yoktu. Kadınlardan korkularından kaderlerini belirleyen kadınları bile cadılıkla suçlamışlardır.

O kadınlardan biri ve tarihe hikayesi geçen Jeanne d’Arc’dır. Jeanne kendisinin ilahı güçlerinin olduğunu söyleyerek o dönem Fransızların İngiltere’nin himayesi altına girmesini engellemiştir. Birçok testten geçirilen Jeanne en sonunda VII. Charles’ın karşısına çıkmaya kabul edilmiştir ve komutanlık görevi kendisine verilmiştir. Orleans’a doğru askerleri ile yol alan Jeanne orada İngilizlerle gerçekleştirdiği savaşı kazanmış ve İngilizleri 17 yaşındaki bir kıza yenilerek şoka uğratmıştır. Fransa’nın geleceğini etkileyerek tarihe kazınan bu genç kıızı bu kadar “ilahi” bir gücünün olmasını ancak cadı olmasına kanaat getirilerek Orleans da yakılmıştır (Serindağ, 2021).

Feodal düzenle kadınların ellerinden alınan bir diğer hakları ise toprağa sahip olamamalarıydı. Bunun sebebi ise kadının toprağını savunacak güçte olmayışındı. Tımar yani askeri hizmet koşuyla toprağın elde tutması sistemi ile kadının miras

yoluyla toprağını devredebilmesi koşuluyla toprak kadının olabiliyordu. Kocasıyla beraber proletarya kadın artık derebeyi için çalışıyor, çocuklarını da derebeyine hizmet için veriyordu. İşçi kadınlar her zaman haklarını aramak için mücadele ediyorlardı. Burjuvada ise durum farklı işliyordu. Miras sahibi kadının toprağı vardı ve damat adayları bu çeyiz için birbirleriyle yarışrdı. Burjuva kadınlar kadın hareketlerine dahil olmuyor, olamıyorlardı. Çünkü kadınların özgürleşmesi demek burjuvanın güçsüzleşmesi demektir bundan ötürü kadınlar kendi sınıf gruplarına tutunuyorlardı. Bu yüzden ne kendi hakları için seslerini çıkarabiliyor ne de proletaryayı önemsiyorlardı (Beauvoir, 2019).

Her ne kadar statüko sebebiyle kadınlar kendi aralarında birleşemeseler de 16.yüzyıl sonlarında erkek egemenliğine karşı çıktılar. “Cinslerin savaşı” olarak adlandırılan bu dönemden itibaren seslerini yükseltmeye başladılar (Sevim, 2005, s. 29). Bir sonraki paragrafta feminizmin öncüleri sayılan ve hayatlarını kadınların hakları için mücadele etmeye adanmış isimlerden bahsedilecektir.

Aydınlanma düşünürlerinden biri olan Marie Le Jars de Gourney (1565-1645), Montaigne’in manevi kızı olarak bilinmektedir. Montaigne ile çalıştığı dönemde birçok yazı yazmıştır ancak Montaigne öldükten sonra Erkeklerin ve Kadınların Eşitliği Üzerine (1622) adlı kitabında Tanrı’nın kadınlara ve erkeklere aynı yaratılışı verdiğini bundan dolayı kadınların ve erkeklerin ruhen eşit olduğunu belirtmiştir. Kadınların iş fırsatları ve eğitimden uzak tutulmasıyla amaçsız ve cahil bir yaşam sürdüklerini açıklamıştır. İngiliz Mary Astell ise (1666-1731) kadınlar için eğitimde eşitlik hakkını savunmasıyla “İlk İngiliz Feminist” olarak bilinmektedir. Kadınların da erkekler gibi akıl yetisine sahip olduklarını ve aynı eğitimi almaları gerektiğini savunmuştur (Karakıran vd., 2021). Özellikle birçok kaynakta kendisinden kadın hareketlerinin öncüsü diye bahsedilen Olympe de Gouges (1748-1793) ise ‘Kadın Hakları Bildirgesi’ni hazırlamıştır. Erkeklerin kadınlar üzerindeki baskıcı hakimiyetinin eşitsizlikler sebebiyle olduğundan bahsetmiştir. Bildirgede “Kadının giyotine çıkma hakkı varsa kürsüye çıkma hakkı da olmalıdır.” demiştir (Bensadon, 1990). “Erkek sadece” diyordu cüretle, “devrimden faydalanmak için... abartılı, kör, bilimler tarafından şişirilmiş ve dejenere edilmiş fakat göze batan cehaletle, bütün akli yeteneklere sahip bir cinsiyet üzerinde zalimce hüküm sürmek istiyor.” (Gerhard, 2020, s. 16).

Asıl ismi Marie Gouze olan Gouges kendisinden otuz yaş büyük bir adamla evlendirilmek zorunda kalır ve oğlunu doğurduktan sonra kocası vefat etmiştir. Dul kalan Gouges, evli kadınların yalnızca eşlerinin izni ile yayın yapabildiklerinden dolayı dini evliliğe karşı çıkar ve hayatının geri kalanını oğlu ile geçirmiştir (Karakıran vd., 2021). Kadın Hakları Bildirgesi hem feminizm tarihi için bir kaynak hem de modern feminizmin geleceği için büyük önem taşımaktadır. Kadınların haklarını insan haklarına taşımaya çalışan Gouges, toplumun gelişmesi için kan ve savaşlar değil hukukun yardımıyla bir düzen kurulabileceğini savunuyordu (Gerhard, 2020). Kendisinden sonra gelen bütün feministlere ve kadın hareketlerine öncü olan Gouges, kadınların hakları için sonunun ne olabileceğini bilerek ama mücadelesinden vazgeçmeden devam etmiştir. Ne yazık ki Gouges fikirleri ve eserleri üzerine 1793'te giyotinli idam edilmiştir (Karakıran vd., 2021).

Son olarak Christine de Pizan (1364-1430) ise Orta Çağ döneminde kadın düşmanlığı ile mücadele etmiştir. “Kadınlar Şehri” kitabının yazarı olan Pizan, bu kitapta hayali bir şehir yaratmış ve kendisine yardımcı üç kadın bulunmaktadır. Bu kadınların isimlerini “adalet”, “sağduyu” ve “dürüstlük” olarak adlandırmış ve görevlerini de beraber şehir kurarak devleti yönetmek için ihtiyaç duyduğu nitelikler olarak tanımlamıştır. Görevlerini ancak birlikte yerine getirebilirler çünkü biri diğerinden daha üstün değildir. Pizan kadınların arabulucuk yeteneği olduğu belirtmiş ve eğer kadınlara toplum ve birey olarak yardım edilirse bu yeteneklerinin kullanımının işe yaracağından bahsetmiştir. Kadınların da iş gücüne katılmasından ısrarla bahseden Pizan, Simone de Beauvoir'e göre kadınlığın önemini savunan ilk temsilcidir demiştir (Karakıran vd., 2021).

Yukarıda yer alan metinlerden yola çıkarak kadınların günümüze kadar olan süreçte yaşadıklarının zor olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle insanlığın ilk çağlarında şu anki dünya düzeninde yer alan kapitalizm ve ataerkillik gibi sistemler olmadığında kadın ve erkeğin sorumlulukları beraber paylaştıkları, eşit düzende yaşadıkları bir toplumun var olduğunu bilmekteyiz. Yerleşik hayatla beraber mülkiyet arzusu, yönetme arzusu gibi istekler kadını ikincil konuma itmiştir. İşte kadınlar yıllar boyunca bu ikincil konum için savaşımlardır. Çünkü kadın ve erkek eşittir, aynı haklara sahiptirler. Ancak anti-feminist bir grup bunu kabul etmemekte kadınların erkeklere bir nevi “hizmet” etmek için dünyaya geldiklerini

savunmaktadırlar. Bir sonraki bölümde göreceğimiz feminizm kavramı ve feminizmin tarihçesi ile kadınların yaşadığı süreç daha detaylı incelenecektir.

1.2. Feminizmin Tarihsel Süreci

Feminizm, kadınların varoluşundan itibaren erkeklerle eşit haklara sahip olmak için verdikleri mücadeledir. Bu mücadele zamanla farklı düşüncelerle kendini göstermiş, değişmiş ve gelişmiştir. Feminizm ya da kadınların mücadeleleri başladığından itibaren anti feministler tarafından bu hareket erkek düşmanlığı olarak görüldü. Ancak bu noktada karşıtların anlamadığı nokta bu hareket erkeklere karşı yapılan bir mücadele değil, kadınların haklarına karşı yapılan bir mücadeleydi. Çünkü feminizm ya da kadın hareketlerinin amacı cinsiyet eşitliğiydi.

Bell Hooks bu konuda feminizm için “*cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir harekettir.*” der (Hooks, 2022, s. 9). Simone de Beauvoir’e göre ise “*Feminizm, bireysel yaşam ve topluca savaşıma biçimidir.*” (Oğul , 2019). Necla Arat ise Feminizmin ABC’si (1991) adlı kitabında feminizmi şöyle tanımlar: “*kadınların toplum içerisindeki yer ve haklarını genişletmeyi öngören bir öğretiy ve bu amaçla gerçekleştirilen eylemler dizisi.*” (Arat, 2022, s. 21). Feminizmle ilgili birçok düşünürün farklı tanımları olmasına rağmen değindikleri ortak nokta kadınların hem özel hem kamusal alanda erkeklerle eşit haklara sahip olmasıdır. Feminizm erkek düşmanlığı değil aksine erkeklerinde kadınlarla beraber kadın hakları için mücadele ettiği bir düşünce akımı olmalıdır. Çünkü kadın ve erkek eşit yaratılmışlardır ve aynı doğal haklara sahiplerdir.

1960’lı yıllarda Feminizmi kadın hareketlerinin ataerkil sistem yüzünden üzerlerindeki baskıdan kurtulmak adına girdikleri mücadele olarak adlandırıyoruz (Taş, 2016). Feminizm kavramının ilk kim tarafından kullanıldığı net olmamakla beraber zaman içerisinde kabul edilen bazı olgular vardır. Düşünce anlamında bu kelimedenden bahseden Marie Le Jars de Gourney (1645), kavram olarak ilk kullanan kişi ise Charles Fourier (1837)’dir (Şerefoglu Danış, tarih yok). Fourier’in kadın ve erkek eşitliği üzerine çalışmalar yapması ve toplumun bir “harmoni” gibi eşit düzende yaşamasını savunuyordu (Notz, 2012, s. 35-36). Feminist hareketinin Fransızcaya girişi ise 1872 yılında Alexandre Dumas (oğul)’un kadınların yererek kelimeyi kadınsı

olan erkekleri tıbbi bir terim olarak nitelemesiyle açıklamıştır (Rocheft, 2020, s. 10). 1880’li yıllarda ise bu kavramı ilk kez kullanan Fransız kadın hakları savunucusu ve süfrajete olan Hubertine Auclert (1848-1914) olmuştur. Feminizmi, *Kadın Vatandaş* adlı gazetede erkekçiliğe karşı bir siyasi ilke olarak tanımlamıştır. 1892’de Fransa’daki kadınlarla beraber bir kongre düzenlemiştir. Bu kongrenin amacı feminist düşüncenin savunulmasıydı. Ancak bu kavram dönem içerisinde kadınların haklarını aramak için değil anti-feministler tarafından kadınlara aşağılayıcı sözlerin söylenmesi için kullanılmıştır (Gerhard, 2020, s. 8). Kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olmasının bir isyan olduğunu düşünen anti-feministler için feminizm ancak bir dalga konusu olabilirdi. Zaman içerisinde dünya genelinde yaşanan savaşlar feminizmin gelişimini durdurmuş olsa da kadınlar mücadelelerine kaldıkları yerden her zaman devam etmişlerdir.

Kadın hareketleri ve feminizmin amacı aynıdır. İkisi de kadınların hakları ve özgürlükleri için mücadele ettikleri bir başkaldırı yöntemidir. Kadın hareketlerinde de feminizmde de amaç eşit haklara sahip olmaktır (Taş, 2016). Kadın hareketi tarihte yapılan birçok başkaldırı hareketi gibi toplumsal düzeni değiştirmeyi amaçlar. Yıllardan beri devam eden bu kadın hareketleri kolektif bir çalışma olduğu için sosyal olgu olarak görülmektedir. Feminizm ise 19. Yüzyılda ortaya çıkan “izm” akımlarıyla beraber (liberalizm, idealizm, materyalizm vb.) sadece bireyselliği değil toplumu da dahil ederek çalışmalar yapmıştır (Gerhard, 2020, s. 7). Ancak feminizmin zaman içerisinde evrilmesiyle birçok alanda kadınların haklarını aradığı görülmektedir. Yıllar içerisinde kadınlar erkeklere göre dezavantajlı konumda yer almışlardır. İkincil konumda yer alan kadınlar haklarından mahrum edilmişlerdir. Feminizmi kadınların haklarını arama süreci olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır. Genel amaç kadının özgürlüğünü ve temel haklarını elde etmesidir. Bu amaçlara zamanla eğitim, sağlık hakkı, kürtaj hakkı, kadına şiddetin engellenmesi, taciz ve tecavüz yasalarının oluşması maddeleri eklenmiştir (Taş, 2016).

Feminizm, kadınların sınıf, cinsiyet, dil, din gibi birçok durumdan sırf kadın olduğu için bulundukları eşitsiz konumun mücadelesidir. Erkekler karşısında ikincil konuma düşen kadınlar ekonomik, siyasal ve kültürel anlamda eşit haklar talep etmektedirler (Avcil, 2020). Kadınların özellikle sosyal hayatta düştükleri ikincil konum, ev içi ve ev dışındaki rolleri gibi birçok durum zamanla değişiklik göstermiş

ve mücadeleye dahil olmuştur. Bundan ötürü feminizm içerisinde düşünce farklılıkları meydana gelmiştir (Taş, 2016). Ancak ne olursa olsun kadınlar arasındaki ortak fikir erkek egemenliği karşısında ezildikleri idi. Kadınlar baskılandıkları bu düzen karşısında politik duruşu tanıyarak mücadele göstermişlerdir (Çakır, 2007). Ömer Çaha *Sivil Kadın* (2017) kitabında feminizmden şöyle bahseder: Feminizm kadın ve erkeğin arasındaki iktidar dengelerini değiştirmeyi hedefleyen siyasi bir harekettir. Sadece kamusal alanda kadının ve erkeğin arasındaki dengesizliklere odaklanmaz kültür, tarih, iş hayatı gibi bütün alanlara odaklanmaktadır (Avcil, 2020). Farklı feminizm tanımlarından da görüldüğü üzere feminizm aslında tek bir konu üzerinde durmamış, birçok farklı alanda kadın hakları aranmıştır. Bu sebeptendir ki Caroline Ramazanoğlu, feminizmden bahsederken tek ve genelleyici bir açıklamadan bahsedilmeyeceğini belirtmiştir. Ramazanoğlu'na göre tanımların farklılaşmasının sebebi kadınların yaşadığı farklı zorlukların deneyimleri olmasıdır der (Ramazanoğlu, 1998'ten akt. Avcil 2020).

Feminizmin tarihsel sürecinin düşünürlere göre farklı şekilde tezahür ettiğinden bahsedilmiştir. *Feminizm mi Sosyalizm mi* kitabında Zeynep Poyraz ve Hakan Çabuk feminizmin süreç içerisinde yaşadığı kırılmalardan bahsetmişlerdir. Birinci dönemin aslında ilk bölümde de bahsettiğim gibi Fransız İhtilalinden önce başladığını belirtmişlerdir. Bu dönem aslında ilk kölelerin kadınlar olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü ilkel toplumlarda özgür ve anaerkil şekilde yaşayan kadınların bir anda ataerkilliği kabul ettiğini düşünmemektedirler. İkinci dönem ve feminizmin başlangıcı olarak kabul edilen Fransız İhtilali ile kadınlar devrim sahnesinde yer almışlardır. Birinci dalga olarak bahsedeceğimiz bu süreçte kadınlar eşitlik ve özgürlüğü savunmuşlardır. Feminizm bir burjuva hareketidir bu sebeple üçüncü dönemde Fransız İhtilali sonrasında burjuvaji ilerici hareket yönünü kaybederek gerici ve sömürücü bir rol izlemiştir. Kadın hareketleri de aynı şekilde hızla geriledi. Dördüncü dönemde proletaryanın gücü ile kadın hakları hareketi hak ettiği yeri buldu ve tarih sahnesinde yerini aldı (Poyraz & Çabuk, 2015). Burada bahsedilen dönemleri feminizmin dalgaları olarak daha sonraki bölümlerde ayrıca değerlendiriliyor olacaktır. Kadın hareketlerini dönemin koşullarını, o dönemde yer alan önemli isimleri ve çalışmalarından bahsetmeden geçmek doğru olmayacaktır.

Kadın hakları, Avrupalı burjuva kadınların öncülüğünde başlamış, feminizm sonrasında bütün kıtalara yayılmıştır. Kadınların özgürlüğü hareketi olan feminizm kamusal ve özel alanda erkeklerle eşit haklara sahip olmayı amaçlamıştır. Aydınlanma Çağı, Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi ile kadınlar ne kadar aşağılandıklarının farkına varmış ve buna tepki göstermeye başlamışlardır. Temel hak ve özgürlüklerin bu dönemde birçok yasa ile tanındığını fark eden kadınlar kendi hakları içinde mücadele etmişlerdir. Kadınlar bu dönemde neredeyse bir vatandaş konumunda bile yer almamış ev ve aile işlerine mahkûm edilmişlerdir (Şener ve Zengin, 2020). Devrimler sonrasında kapitalizmin de ortaya çıkmasıyla beraber üretim kamusal alanda önemli hale gelmiştir. İşte tam da bu noktada kadınların ezilen bir grup olduğunun bilincine varmasıyla kolektif bir kadın bilinci oluşturmuş ve özgürlükleri için mücadeleleri bu noktada başlamıştır. 19.yüzyılda kadın hareketleri toplumsal bir harekete dönüşmüştür (Çakır, 2007).

Feminizmin tarihsel sürecine baktığımızda farklı bakış açılarından dolayı bazı kaynaklar birinci ve ikinci dalgaya ayırıp bahsederken bazı kaynaklar ise genel itibarı ile dünyada kabul edilen birinci, ikinci ve üçüncü dalga diye incelemektedir (Taş, 2016). Bu süreçte feminizm tarihinin dalgalarının ayrılmasını, zamanla kadınların değişen talebi ve içinde bulundukları dönemden kaynaklı ihtiyaçların değişmesi olarak bahsedebiliriz. Örneğin birinci dalgada süfraj hareketi ile kadınların oy hakkı talebinin gerçekleşmesiyle ikinci dalgada ataerkil düzenin, kapitalist sistemin süreçteki etkilerinden dolayı yeni bir kadın hareketi süreci başlamıştır.

1.2.1. Birinci Dalga Feminist Hareket

Tarihsel açıdan baktığımızda feminizmin ilk dalgasının başlaması Fransız Devrimi ile 19.yüzyılın sonu ve 20.yüzyılın başı olarak bilinmektedir. Ancak feminizm hareketine fikirleri ile öncü olan ve Liberal feminizmin kurucusu kabul edilen Mary Wollstonecraft (1759-1797) yazılarını 18.yüzyılda yazıyordu. Kaynaklarda Mary Wollstonecraft'ın feminizm için önemini ve mücadelesini birinci dalga feminizmde anlattıkları için bu çalışmada da kendisine feminizm öncesinde değil birinci dalga feminizmde yer ayırmak istedim.

18.yüzyıldan sonra Aydınlanmacı düşünürler, Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi ile düşünce yapıları değişmiş, özel alandan kamusal alana kadar birçok konuda gelişmeler yaşanarak modern hayatın başlangıcı olarak adlandırılmaktadır (Şener ve Zengin, 2020, s. 141). Bu önemli olaylardan sonra insan haklarının öneminin farkına varılmış ve sözleşmeler hazırlanmıştır. Kadınların mücadelesi tam olarak burada başlamıştır. Çünkü kadınlara temel hak ve özgürlükleri verilmemiştir. Bu noktada doğal hakları savunan düşünürler (içerisinde feministler ve kadınları destekleyen erkeklerin yer aldığı) kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olması gerektiğini savunmuşlardır. Sanayi Devrimi ile kadınların kamusal alanda çalışmaya başlamasıyla iş hayatına adım atması beklenirken kadınların ‘ev işleri’ altında özel alana hapsedilmesi eşitsizliğin en büyük göstergesiydi (Avcil, 2020, s. 1295). Kadınların ve erkeklerin toplum tarafından belirlenen rollerinden kaynaklı kadınların duygusal özellikleri ağır bastığından ev işlerine itilmiştir (Rochefort, 2020, s. 18). Özellikle kadınların hapsedilmesinin sebebi ise erkeklerin sahip olduğu yetkinliklere, becerilere sahip olmamalarıydı.

Aydınlanmacı düşünürlerin olduğu bu dönemde önemli olan nokta akıldır. Aydınlanmacı düşüncenin en önemli temsilcileri olan John Locke ve J.J. Rousseau’ya göre kadın akıllı erkek aklından daha aşağıda bir konumdadır. Locke’a göre kadınlar ancak evlilik sözleşmesi ile haklara sahip olabilirken, Rousseau’ya göre kadın erkeği cinsel olarak tatmin etmek için yaratılmıştır, bir kadının erkek olmadan hayatını sürdürmesinin imkânsız olduğunu belirtmiştir (Şener ve Zengin, 2020, s. 142). Bu da kadının yerinin kamusal alan değil özel alana itmiştir. Zaten haklarını elde edemeyen kadın özel alanda çocuklara bakmak, ev işi yapmak gibi erkeğe bağımlı olacak hale düşmesine sebep olmuştur. Mary Wollstonecraft’ın aydınlanmacı düşünürlerin görüşlerine feminizmin en önemli baş yapıtlarından biri olarak nitelendirilen “Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi” eseri ile karşı çıkmıştır.

Eserde direkt Rousseau’ya şöyle cevap vermiştir:

“Rousseau, bir kadının hiçbir koşulda kendisini bağımsız hissetmesine izin verilmemesi gerektiğini söylüyor; onun görüşüne göre, kadın doğal kurnazlığını kullansın diye, korkutularak yönetilmeli ve erkek ne zaman rahatlamak istese, ona tatlı bir arkadaşlık sunacak alımlı bir nesne olsun diye, koket bir köleye dönüştürülmeli. ” (Wollstonecraft, 2007, s. 39).

Wollstonecraft, Rousseau'nun fikirlerine şiddetle karşı çıkarak cinsiyet eşitsizliğini akıl dışı bulur. Eğitime önem veren Wollstonecraft için toplumun gelişmesi kız ve erkek çocuklarının aynı eğitime sahip olmasıyla sadece toplumu değil insan haklarını da yükselteceği düşüncesini savunmuştur. Kadınların doğuştan erkeklerle aynı haklara sahip olduğunu ancak erkeklerin bu hakları kadınların elinden aldığını da ifade etmiştir (Gerhard, 2020, s. 22). Bu sebeple Wollstonecraft'ın mücadelesi feminizm hareketini etkilemiştir. Liberal feminizmin öncüsü olan Wollstonecraft kendisinden sonra gelen diğer feminist akımları da başka perspektiflerden etkilemiştir.

İnsan Haklarının tartışıldığı bu dönemde kadınlar erkeklerle beraber mücadelelerini veriyordu. Dünyanın her yanında kadınların haklarını aradıkları dönemde Amerika, İngiltere ve Fransa başta olmak üzere diğer ülkelerde bu gelişmeleri yakından takip ediyordu. 1776 yılında Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, 1789 yılında Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi yayınlanmıştır. Bu bildirimlerde insanların doğal haklarının kapsayıcılığından bahsedilirken maddelerde maalesef kadınlar yer almıyordu (Işıktaş, 2015, s. 1). Feministler erkeklerin sahip olduğu “doğal haklara” kendilerinin de sahip olabileceğini düşündüler. Ancak Doğal Haklar Dogmasını ortaya atan erkekler kadınların bu haklara sahip olmayacağını belirttiler (Donovan, 2020, s. 22). Elbette ki kadınlar bu duruma kayıtsız kalmadılar ve haklarını aramaya devam ettiler. Feminist düşünürlere göre doğal haklar erkeklerin sahip olduğu eşit hak ve özgürlüklere kadınların da sahip olması gerektiği (Taş, 2016, s. 167).

Doğal Haklar Dogması'nı kadınlara uyarlayan ilk girişim Elisabeth Cady Stanton tarafından 19-20 Temmuz 1848 yılında Amerika'nın Seneca Falls eyaletinde Duygular Bildirgesi (Declaration of Sentiments) yayımlanmıştır (Donovan, 2020, s. 29). 68 kadının ve 32 erkeğin imzaladığı bu bildirge Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi örnek alınarak hazırlanmıştır. Bildirgede yer alan maddeler ise kadınların oy kullanma hakkından, eğitim, çalışma ve kamusal alanda aktif bir yaşam sürmelerinden bahsetmektedir (Bryson, 2019, s. 63). Duygular Bildirgesi için bir araya gelen kadınlar 1840 yılında Londra Uluslararası Kölelik Karşıtı Kongresi'nde tanışmışlardı. Londra'da bu bildirgeyi hazırlamak için hakları olmadığının kanaatine vararak New York'ta bunu gerçekleştirebileceklerinin planını yapmışlardır. Amerikan Bağımsızlık

Bildirgesi'nde tüm insanların eşit yaratıldığına dair bir madde yer alırken Duygular Bildirgesi'nde kadın ve erkeğin eşit yaratıldığına olacak şekilde düzeltme yapılmıştır (Gerhard, 2020, s. 45). Liberal feminizm için önemli bir başlangıç olan bu bildirme ile kadınların mücadeleleri de artık ispatlanmıştır.

Amerikan İç Savaşı'na (1861) kadar kadınlar dernekler ve düzenledikleri konferanslarla mücadelelerine daha fazla destekçi aradılar. Bu noktada Amerikalı kadınlar Avrupalı kadınlardan bir adım öndeydi. Çünkü Amerika'da az sayıda da olsa kadınları destekleyen erkekler de vardı (Gerhard, 2020, s. 46). İç savaş yüzünden kadınlar bir süreliğine çalışmalarını durdurmak zorunda kaldılar. Ama yıllar içerisinde Birinci Dünya Savaşı, Fransız İhtilali gibi dünyayı etkileyen dönüm noktaları kadınları da etkileyecekti. Burada önemli olan nokta kadınların karşılaştıkları hiçbir zorluk karşısında yılmamaları ve mücadelelerine devam etmeleriydi.

Birinci dalga genel olarak burjuva kadınların mücadelesi olarak tanındı ancak Afrikalı-Amerikalı kadınların mücadeleleri için Maria Stewart (1803-1879), Sojourner Truth (1797-1883) ve Frances E.W. Harper (1825-1911) vb. isimler kölelik karşıtı mücadelede yer almışlardır (Örnek, 2015). Amerikan İç Savaşı'nın bitmesiyle beraber (1865) kölelik son buldu ve siyahilere oy hakkı tanındı. Ancak bu oy hakkı siyahi kadınları kapsamıyordu. Haklarından yoksun bırakılan kadınlar bir önceki verdikleri mücadeleden ders alarak hızlı davrandılar ve örgütlendiler. Suzan Anthony ve Cady Stanton birleşerek Oy Hakkı İçin Ulusal Kadınlar Derneği'ni kurdular. Ne yazık ki kadınlar verdikleri bu özgürlük mücadelesinden hızlı sonuç alamayacaklarını bildikleri için 1920 yılına kadar mücadele etmek durumunda kaldılar. Amerikan Anayasası'nda gerçekleşen 19. Düzeltme ile kadınlara oy hakkı kesin olarak verilmiş oldu (Arat, 2022, s. 46-47). Birinci dalga feminizmde kadınlar istediklerine zor da olsa ulaşmış olup ilk önce Yeni Zelanda'da 1893 yılında, 1906 yılında Finlandiya, 1908 Avusturalya, 1919 Almanya, 1920 yılında Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınlar oy verme hakkını elde etmişlerdir (Yapar, 2024, s. 16). Fransa 1944 yılında, İngiltere 1928 yılında ve Türkiye 1934 yılında seçme ve seçilme hakkına sahip olmuştur (Koyuncu, 2021).

Birinci dalga feminizmde genel olarak kadın erkek eşitliği mücadelesi verilmiş, oy hakkı ve eğitim başta olmak üzere kadınların kamusal alanda varlığının tanınması

istenmiştir. Ataerkil mücadele karşısında en azından oy hakkı ve eğitim konusunda istediklerini başaran kadınlar birinci dalga feminizm sonrasında görüş ayrılıklarına varmışlardır. Bu dönemde feminizmin ana akımlarından biri olan liberal feminizm düşüncesi Mary Wollstonecraft, John Stuart Mill, Harriet Taylor Mill ve daha birçok ismin önderliğinde birçok çalışma yapılmıştır.

1.2.2. İkinci Dalga Feminist Hareket

İkinci dalga feminizm, birinci dalga feminizme karşı olarak ortaya çıkmıştır. İlk dönemde feminizmde kadınlar sadece oy hakkına odaklanmışlar ve cinsiyet eşitliği, kamu ve özel alandaki haklarına değinmedikleri için ikinci dalga feministler tarafından eleştirilmişlerdir. Birinci dalga feminizm döneminde Mary Wollstonecraft öncülüğünde ortaya çıkan liberal feminizme karşı olarak ikinci feminizm döneminde radikal feminizm, marksist ve sosyalist feminizmler ortaya çıkmıştır. Birinci dalga feminizmde “eşitlik” ön plandayken ikinci dalga feminizmde kadınlar farklı konularda haklarını arama mücadelesi vermişlerdir. Feminist tarihi inceleyen araştırmacılar feminizmin bütünleyici bir hareket olmamasının sebebinin kadınların genel olarak aynı fikirlerde mutabık kalamamalarından, farklı isteklerinin olmasından kaynaklandığını belirtmişlerdir.

İki dünya savaşından sonra 1960’lı yılların başında Amerika Birleşik Devletleri’nde ve dünyanın birçok yerinde ekonomik açıdan zor bir dönemdi. ABD ekonomiyi kalkındırabilmek için kadınların da çalışacağı farklı iş kolları yarattı. Ancak bu dönemde kadınların ve erkeklerin çalıştığı saatler aynı olsa bile ücretleri aynı değildi. Bu ücret eşitsizliğinden dolayı ABD, kadınların iş hayatındaki koşulları iyileştirebilmek adına “Eşit Haklar Yasası”nı (1963) çıkarmıştır (Bayraktar , 2023, s. 52). Ardından 1964 yılında Medeni Haklar Yasası’nın yedinci başlığı, işverenlerin çalışanlarına yapabileceği din, dil, ırk, cinsiyet gibi ayrımcılığın önüne geçti (Museum, 2020).

İkinci dalga feminizmin amacı, kadının sosyal ve ekonomik alanda haklarının olmasıydı. Yani ikinci dalga feminist hareket için kadınların hem kamusal alanda hem özel alanda erkeklerle eşit haklara sahip olması, iş hayatındaki ücret eşitliğinin sağlanması ve çocuk bakımı, evin düzeni gibi konularda özel alana hapsedilmemek

istemektedirler. Kadınların bu isteklerine ‘bilinç yükseltme’ denmektedir (Durutürk, 2018, s. 77). Bilinç yükseltme; tiranlık sistemi olan ataerkil düzen karşısında kadınların erkek egemen toplumda gün içerisinde kaldıkları maruz karşısında ne durumda olduklarının farkına varmak ve buna göre harekete geçmektir. Bell Hooks’a göre ataerkil düzenin tiranlığını sona erdirebilmek için önce kadınların bilincinin yükselmesi gerekiyordu (Hooks, 2022, s. 19).

1963 yılında *The Feminine Mystique* adlı kitabı yayınlayan Bell Hooks, bu eser ile ikinci dalga feminizmin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Sivil haklar hareketinden ve Vietnam Savaşı’na karşı yapılan protestoları destekleyen feministler toplumdaki cinsiyetçiliğin sona ermesi için çağrı yapmışlardır (Pruitt, 2023). İkinci dalga ile “farklılaşan” feminizm artık birçok konuya odaklanarak toplumdaki kadınları bilinçlendirmek için yayılmaktaydı. Amaç tüm kadınların erkek egemenliğinden dolayı maruz kaldığı şiddet, tecavüz, üreme hakkı gibi birçok konuda bilgilendirerek ayaklanmalarını sağlamaktır. Kate Millet ise 1970 tarihinde yayınladığı *Cinsel Politika* kitabında bir cinsiyetin (erkek) diğer bir cinsiyeti (kadın) yönetmesi durumunda aralarında bir politığın olduğunu söyleyerek ikinci dalga feminizmde önemli bir yer edinmiştir (Bayraktar , 2023, s. 53). Shulamith Firestone ve Germaine Greer ise birçok fikre karşı çıkmış özellikle yanlış kadınlık klişelerine ve erkeklerin kadınların üzerindeki üstünlüğünü konu edinmişlerdir (Rochefort, 2020, s. 79).

Bu dönemin en önemli isimlerinden ve temsilcilerinden biri olan Simone de Beauvoir ise 1949 yılında yayınladığı “İkinci Cinsiyet” adlı kitabı ile kadın nedir sorusundan başlayarak kadınlığın tarihçesi ve erkeklerin kadınlara nasıl davrandıklarını anlatmıştır (Museum, 2020). Beauvoir kitapta kadınların tarihte yaşanan bir olay sonrasında kadınların ikincil konuma düşmediğini zaten insanlığın varlığından itibaren kadınların kenara itildiğini söylemektedir (Uzun, 2022). Varoluşçu feminizmin temsilcisi De Beauvoir kitabında feminizm tarihine damga vuracak “Kadın doğulmaz, kadın olunur.” sözünü söyleyerek bu dönem ilk defa kullanılan gender (cinsiyet) kavramını ortaya atmıştır. De Beauvoir için toplumsal cinsiyet rolleri doğumla beraber değil doğduktan sonra öğretilmiş normlardır. 1960’lı yıllarda teknolojiye birtakım gelişmelerle sağlık alanında iyileştirmeler meydana gelmiştir. Bu da kadınların doğum kontrol, kürtaj gibi konularda kendi bedenleri üzerinde hak sahibi olabilmek için bir komünite oluşturmuşlardır (Yıldız, 2023, s. 9).

Tam olarak güvenilir bir doğum kontrol sistemi o dönem olmadığı için kadınlara kürtaj hakkı 1967’de İngiltere’de, 1973’te Amerika Birleşik Devletleri’nde, 1975 yılında ise Fransa’da tanınmıştır (Kolay, 2015, s. 8).

İkinci dalga ile farklı feminizm düşünceleri ortaya çıkmıştır. Liberal feminizm (19.yy’dan itibaren ortaya çıkan ve varlığını devam ettiren) kadın erkek eşitsizliğinin liberal demokrasi için engel teşkil ettiğini savunarak kadınların erkekler gibi eşit özne olması gerektiğini belirttiler. Radikal feministler ise, ikinci dalga feminizmi etkileyen düşünce akımlarından biridir. “Kız kardeşlik” fikrinin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Berktaş, 2013, s. 6). Bu kavram kadınların erkekler tarafından ortak ezilmişliklerinin farkında olup beraber, birbirleri için hareket etmelerine denmekteydi. Kadınların sırf cinslerinden dolayı yani kadın oldukları için erkekler tarafından ezildiklerini savunmuşlardır. Kadın bedeni ile doğum hakkı, kürtaj hakkı, annelik ve çocuk bakımı gibi konularda özel alandaki konuları politik alana taşıyarak “Kişisel olan politiktir” sloganı ile mücadelelerini tarihe kazıdılar. Marksist feministler kadınların arasındaki sınıf farkına dikkat çekerek ezilen kadınların özellikle işçi sınıfı kadınlar olduğunu savunmuşlardır. Diğer düşünce akımlarına kıyasla daha kapsayıcı olan ise Sosyalist feminizmdir. Sosyalist feminizm kadınların hem ataerkillik hem de kapitalizm altında ezilmesinden bahsediyordu. Ayrıca cinsiyet konusuna özellikle değinen radikal feminizmden de ekleyerek toplumsal cinsiyet konusuna da değiniyordu (Berktaş, 2013, s. 9-11).

1.2.3. Üçüncü Dalga Feminist Hareket

Üçüncü dalga feminizmin ne zaman başladığı tam olarak belli olmadığı gibi hatta ikinci dalga feminizmin günümüzde de devam ettiğini düşünen araştırmacılar vardır. Ancak birçok kaynakta üçüncü dalga feminizm için 1990’lı yıllarda başladığı söylenmektedir. Üçüncü dalga feministler, ikinci dalgadaki seleflerinin yalnızca burjuva beyaz kadınlar üzerinden bir mücadele gösterdiklerini yeterince kapsayıcı olmadıklarından şikâyet etmişlerdir. Bu doğrultuda üçüncü dalga feminizm kendinden önceki dönemlere kıyasla kadınların öz farkındalıklarının yok sayılmasına tepki şeklinde doğmuştur. Bu dönemde kadınların erkeklerle olan sorunlarına değil kadınlar içindeki farklılıklar tartışılmıştır (Avcil, 2020, s. 1300).

İkinci dalga feministler ataerkillik karşısında kadınların hepsinin ortak ezildiğini savunuyordu. Hiçbir sınıf, din, dil, ırk gözetmeden kadınların hepsinin aynı durumdan mağdur olduğunu belirtiyorlardı. Ancak üçüncü dalga feministlere göre ise her kadın aynı ezilmeyi yaşamıyordu. Lezbiyen olan kadının, işçi sınıfından olan kadının, siyahi olan kadının gördükleri baskılar farklıydı. Postmodernist ve çok kültürlü fikir akımlarıyla beraber feminist teori daha çok farklılıklara odaklanmaya başladı (Donovan, 2020, s. 349). Üçüncü dalganın odaklandığı bu farklılıklar ise ikinci dalga ile çelişmesine sebep oldu. Çünkü ikinci dalga feministlerinin isteği toplumsal cinsiyet rollerinin yıkılmasını istemekteydi. Kadın olmak sadece bir cinsiyet meselesini kapsamıyor kadınların sahip olduğu kimliği de kapsıyordu. Doğal olarak heteroseksüel kadınlar olduğu gibi lezbiyen kadınlarda vardı ve kapsayıcılık üçüncü dalga feminist düşünürlerin karşı geldiği bir fikirdi.

Jennifer Baumgardner feminizmin dalgaları ayrılması konusunu şöyle açıklıyor: “Feminizmi tanımlamak konusunda bu ısrar sinir bozucudur. Bu ancak feminizmin köşeye sıkışmasına yol açıyor. Feminizm her feminist kişi için bireysel bir şeydir.” (Snyder, 2008, s. 175). Farklı feminist düşünürlere göre ikinci dalga feminizm hala devam etmektedir. Üçüncü dalga feminizmin bitmediğini hatta dördüncü dalga feminizmi kabul etmeyenlerde vardır. Burada kilit nokta Donovan’ın da belirttiği gibi feminizmi dalgalara ayırmak doğru değildir. Çünkü feminizm dalgaları o dönemde yaşayan kadınların şu an diğer dalgaların savunduğu fikirleri savunmayacakları anlamına gelmez. Feminizm bir düşünce biçimidir, kadınlar farklı düşüncelerle farklı fikirleri savunabilirler. Hala da günümüzde ikinci dalga feminizmi savunanlar ya da zaman içerisinde gelişen feminist düşünce akımları ile birbirinden farklı düşünceleri savunanlar olabilir. Feminizmin ortaya çıkışı kadınların erkekler gibi eşit haklara sahip olma düşüncesi idi. Bu sebeple her ne kadar kadınlar arasında farklı düşünceler olsa da feminizm kadınları birbirine bağlayıcı bir harekettir.

1.2.4. Dördüncü Dalga Feminist Hareket

Teknolojinin gelişmesi ve internet kullanımının yaygınlaşmasıyla beraber farklı mecralar ortaya çıkmıştır. Dünyanın neredeyse her ülkesinde kullanılan sosyal medya uygulamalarının getirdiği birçok olumsuzlukla beraber faydaları da yadsınamaz.

Facebook, Instagram, Twitter gibi platformlar sayesinde yaşanan günlük olaylardan haberimiz olurken artık bunlara tepki gösterebiliyor, tabiri caizce “gündem” belirleyebiliyoruz. Feminist düşünürlerin bu platformları kullanarak tepkilerini göstermesi ve diğer aktivistlerle bir arada olmasını daha kolaylaştırdı. Yapılacak bir eylem için önce sosyal medyadan konuşma bir kolektif bilinç oluşturma, bilginin yayılımını arttırmak bu platformlar sayesinde olmuştur.

2017 yılında Hollywood’un yapımcılarından olan Harvey Weinstein’in birçok cinsel taciz olayları gündeme gelmişti. Aylarca konuşulan bu haberden dolayı bütün erkeklere yönelik bir suçlama oluştu. Aktris Alyssa Milano, bir Tweet atarak cinsel tacize uğrayan kadınlardan #MeToo (ben de) yazmalarını istemiştir. Binlerce cinsel tacize uğrayan kadınlar kurbanlarını ifşa etmek için tweetler atmışlardır. Bu hareketin gerçekleşmesi dördüncü dalga hareketi sayesinde olmuştur (Özdemir & Aydemir, 2019, s. 1709).

Görülmektedir ki sosyal medya sayesinde kadınlar özgürce maruz kaldıkları tacizler, şiddetler hakkında bahsedebiliyor, bu konuya dikkat çekebiliyorlar. Günümüzde Türkiye’nin kanayan bir yarası olan kadın cinayetleri haberleri ile başta Twitter olmak üzere tüm sosyal medya uygulamalarında kamuoyunun tepkisinin büyük olduğunu görmekteyiz.

1.3. Feminizmin Ana Akımları

1.3.1. Liberal Feminizm

18.yüzyıl döneminde batıda başlayan Aydınlanma ya da Akılcılık çağı ile birçok kuram ortaya atılmaya başlanmıştır. Liberal Feminizm ya da bir diğer adıyla Aydınlanmacı Liberal Feminizm de bu dönemde ortaya çıkmıştır. Akılcılığın ön planda olduğu bu düşünce yapısı doğal haklar fikrinden yola çıkarak hem Amerikan Bağımsızlık Bildirisi’ni hem de İnsan Hakları Bildirgesi’ni etkilemiştir (Donovan, 2020, s. 22). Liberal feminizm, liberal düşüncenin ışığında ortaya çıkmış kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olması gerektiğini savunmuştur (Demir, 1996, s. 34). Kadınlar ve erkeklerin sorununun özünü temel insan sorunu olarak gördükleri için kadınların ikincil plana atılmasının sebebini toplum yapısındaki çürümeden kaynaklı olduğunu savunmaktadır (Onat, 2020, s. 30). Kadınların erkeklerle aynı haklara sahip

olarak erkeklere karşıt bir konumda olmayı değil temel olarak insanlığın özgürleşmesini istemektedirler. Böylece evlilik ve aile kurumuna önem veren liberal feministler diğer feminizm akımlarının yerine kutsal gördükleri aile kavramını korumayı önemsemişlerdir (Merdan Karapınar, 2022, s. 17). Bu mücadele özel alan ve kamusal alan arasındaki ayrımı vurgulamak değil, kamusal alanda eşit haklara sahip olma mücadelesidir (Çardak, 2012, s. 66). Buradaki hedef uzun vadede tüm cinsiyet rollerini kapsayan toplumun dayatmış olduğu kimlik rolleri yerine kamusal ve özel alanda özgür bireyler olarak yaşamlarını sürdürmeleridir (Baltacı, 2022, s. 17).

Liberal feminizm zamanla feminizmin kendi içerisindeki dönemlerde fikir ayrılıkları göstermiştir. Özellikle birinci dalga feminizmde var olan liberal feminizmin savunduğu düşünce kadınların oy hakkına sahip olmasıdır. İkinci dalga döneminde radikal feministlerin liberal feminizme karşı çıkmasıyla beraber liberal feminizm kadınlarda fırsat eşitliğine odaklandı ve üçüncü dalga ile kesişimsellik, toplumsal cinsiyet konuları odak noktası olmuştur (Seçgin, 2023 , s. 17). Bu gelişim sürecini detaylandırmamız gerekirse 18.yüzyılda feministler temel doğal haklar felsefesinden yola çıkarak kadın ve erkeğin eşit olduğunu savunuyorlardı. 19.yüzyıl ile kamuda eşitlik, oy kullanma ve mülkiyet hakkının kadınlara da ait olduğundan bahsederken 20.yüzyıla gelindiğinde özel alandaki kadınların mücadelesinden, doğum izni ve çocuk bakımı, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konulardan bahseder hale gelmişlerdi (Demir, 1996, s. 34).

17. ve 18.yüzyılda kadınlar için hâkim olan düşünce kadınların eve ait oldukları düşüncesiydi. Kadının bireysel olarak hiçbir hakkı yoktu. Sadece anne ve eşlik görevlerini yerine getirmek zorundaydı. İngiliz William Blackstone (1723-1780) Commentaries on the Laws of England (İngiltere Kanunu Üzerine Yorumlar) adlı eserinde evlilik için kadın ve erkeğin tek bir birey haline geldiklerini ve kadınların evlilik sonrasında hiçbir varoluşunun kalmadığını ancak onu himaye altına alan eşinin varoluşu ile birleştiğini belirtmiştir (Donovan, 2020, s. 26). Blackstone'nun bu düşüncesine göre kadınların kamusal alanda bireysel hiçbir haklarının olmadığını hatta varoluş olarak bile kadınların erkek olmadan bir hiç oldukları çıkarımını yapmak yanlış olmayacaktır. Liberal feministler ataerkil düzenin bilerek kadınları özel alan görevleri ile sınırlandırılarak ikincil konuma düşülmesini sağladıklarını belirtirken ev işlerine hapsedilen kadının görevi dış dünyadan uzaktan kocası ve çocuklarıyla

ilgilenmektedir. Ancak radikal feminizmin liberal feminizmde eksik bulduğu nokta ise liberal feministler eğer kadınlara kamusal alanda kendilerine ait olan hakları verilirse özel alanda da kocası ile eşit haklara sahip olacağı düşüncesidir (Yükselbaba, 2016, s. 130-131).

Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesi'ne göre kadınların 14.maddede yer alan bütün vatandaşların eşit olduğunu belirten madde ile korunduklarını ancak kadınlığın getirdiği bazı sorumluluklardan dolayı (özel alandaki anne ve eşlik rolü) kadının bir kişi olarak doğal haklarını kullanmayacağını belirtir (Donovan, 2020, s. 28). Bu gibi birçok yok sayılmanın getirdiği zorunluluk ile ilk doğal haklar doktrinini Elisabeth Cady Stanton ve Sarah Grimke 1848 yılında Seneca Falls'ta 100'den fazla katılımcı ile Duygular Bildirgesini imzaladılar. Bağımsızlık Bildirgesinin birebir aynısını olarak yazılan Duygular Bildirgesi kadınların erkekler tarafından sürekli bir tiranlık altında tutulmalarından bahsetmektedirler. Kadınların tarihsel süreç içerisinde var olmuş ve devam eden ikincil konumda olduklarının sebebinin erkekler olduğunu vurgulamaktadır. Duygular Bildirgesinde oy verme hakkından, kadınların kocalarının hakimiyeti altından bulunmasına kadar birçok şikâyet yer almaktadır. Özellikle değinilmesinin gereken kadınların kazanç getiren işlerde çalışmasını engellemek, kadın ve erkeğin eşit ücret almaması maddeleri günümüzün de sorunları arasında yer almaktadır. Liberal feminizm ikinci dalga kadın hareketi döneminde “cam tavan” adı verilen kavramı ortaya atmışlardır. Buna göre iş hayatında kadınların erkeklerle arasındaki pozisyon, maaş ve yönetici olma gibi konumları kadınların önüne konulan engellerdir. Fırsat eşitliği yaratabilmek için eşit işe eşit ücret kavramı, üst düzey pozisyonlarda yer almak için erkeklerle eşit fırsatlar ve kadın çalışanların sayısının artırılması gibi birtakım isteklerde bulunmuşlardır (Çetinel ve Ersoy Yılmaz, 2016, s. 124).

Liberal feminizmin önemli temsilcileri arasında Mary Wollstonecraft (1759-1797), Frances Wright (1795-1852), Sarah Grimke (1792-1873), Sojourner Truth (1795-1883), Elisabeth Cady Stanton (1815-1902), Susan B. Anthony (1820-1906), Harriet Taylor (1807- 1858), John Stuart Mill (1806-1873) gibi isimler liberal feminizm akımı içerisinde kadın hakları için mücadele vermişlerdir (Yükselbaba, 2016, s. 130). Mary Wollstonecraft'ın feminizmin başat eseri kabul edilen *Kadın Haklarının Gerekçelendirilme* 'sinde erkeklerin tiranlığı için toplumun kadınlara

yüklemiş olduğu erkeklere hizmet etme görevinden dolayı kadınların hala köle olduğunu vurgulamıştır. Özellikle burjuva sınıf kadınlarına laf söyleyen Wollstonecraft, sınıfsal olarak ayrımcılığa sahip bu kadınların boş vakitlerinden dolayı tek ilgilendikleri şeyleri kendileri olduğunu söylemektedir. Adeta bir ev hayvanı gibi kafese kapatılan kadınların tek gayesi koca bulup evlenmektir der (Donovan, 2020, s. 34). Bu sebeptendir ki Wollstonecraft dönemin ünlü filozoflarından Jean Jacques Rousseau'nun Emile eserine öfke duymuştur. Kitapta yer alan Emile karakteri başarılı bir öğrenci olarak doğa, fen bilimleri gibi alanlarda eğitim alan, kadın karakter olan Sophie ise sanat, müzik gibi eğitimlerden geçiyor bir yandan da ev işleri konusunda yeni bilgiler ediniyordu. Wollstonecraft'ın çözümü ise kadınlarında erkekler aynı akla sahip olmasından dolayı eşit eğitim hakkı alması gerektiği idi (Tong ve Botts, 2021, s. 31-32).

John Stuart Mill ve eşi Harriet Taylor'ın beraber yazdıkları *Kadınların Köleleştirilmesi* eserinde cinsiyet seçiminin kişinin elinde olmadığı, tesadüfen denk gelen bu belirlemeden dolayı kadın ve erkeğin eşit olması gerektiğini vurgulamışlardır (Çardak, 2012, s. 26). Mill, kadınların ikincil planda kalmasını eleştirirken, kadının da erkek gibi aynı eğitim haklarına sahip olması gerektiğini önemle vurgulamıştır. Kadınların eğitim haklarının önündeki engel onları geri plana atmaktadır. Mill'e göre ideal bir dünya kadının ve erkeğin birbirine benzediği bir dünyadır (Dural ve Eyidiker, 2020, s. 22-23). Kendi içerisinde çelişkileri olan Harriet Taylor ise, kadınlara özel alanda çalışma hakkı verilse de kadınların “para kazanmak” yerine “evde süsleneceklerini” belirtmiştir. Ancak Kadınların Vatandaşlık Haklarının Tanınması adlı eserinde ise kadınların yegâne görevi olan ev işleri ve çocuk bakımı yerine kitap yazmak, para kazanmak gibi erkeklerin sahip olduğu durumlardan yararlanabilirse büyük çoğunlukta kadının ev işleri yapmak istemeyeceğini söylemiştir. Bu düşüncelerini Taylor eğer kadınlar erkeklerin hizmetçisi olmak yerine eşi gibi davranılmasını istiyorsa o zaman ekonomik özgürlüğünü kazanması gerektiğini söylemiştir. Mill konuya farklı bir bakış açısından bakıyordu. Ona göre erkeklerin kadınlarda önde olmasının sebebi erkeklere verilen kaliteli eğitim olmasıydı. Kaldı ki kadınlar doğuştan gelen detaycılık ve sezgileri konusunda güçlü varlıklardır ve eğer erkeklerle aynı eğitimleri alırlarsa kadınların çok daha iyi işler ortaya çıkaracağını belirtmiştir (Tong ve Botts, 2021, s. 34-38).

1920’de On Dokuzuncu Değişikliğin kabul edilmesi ile ikinci dalga liberal feminizmde büyük bir gelişme yaşandı. Kadınların mücadelesi sonunda karşılık bulmuş ve bu yasa değişikliği ile Amerika’da kadınlara oy hakkı tanınmıştır. 1961 yılında ise John F. Kennedy kadınlara mücadelelerinde destek olarak Eşit Ücret Kanunu’nu yürürlüğe koydu (Tong ve Botts, 2021, s. 43-45). İkinci dalga liberal feminizmin önemli isimlerden Betty Friedan, Anne Pauline Murray ve Shirley Chisholm ile Ulusal Kadın Örgütü’nü (NOW) kurdu. Örgütün kurulma sebebi ataerkil düzende hayat mücadelesi veren, kadın ve erkeğin eşit olduğuna inanan tüm kadınlar için kurulmuş bir örgüttü. Kadınların her alanda yaşamış oldukları ayrımcılığın farkında olan bu örgüt, içerisinde yüzden fazla kadın ve erkek üye bulunduruyordu. Liberal feminizm düşüncesi altında kurulan bu örgütte sadece liberaller değil radikal ve muhafazakâr feministlerde yer alıyordu. NOW’un taleplerinde istenmeyen gebeliğin önlenmesi ve kürtajın yasallaşması istekleri yer almaktaydı. Bu durum muhafazakâr üyelerin örgütten uzaklaşmasına sebep oldu (Tong ve Botts, 2021, s. 46-48).

Liberal feminist düşünceyi kendinden sonra gelen feminist akımlar eleştirilmiştir. Diğer feminist akımlara kıyasla aslında zamanla kendini geliştiren ve değiştiren liberal feminist düşünce için yapılan birçok eleştiri olmuştur. Özellikle liberal feminizmin hitap ettiği kitlenin kapsayıcı olduğunu değil sadece üst ve orta sınıf burjuva beyaz kadınlara hitap etmesinden yakınmaktadırlar (Tong ve Botts, 2021, s. 63). Ataerkil sistemin gücünü kabullenen liberal feministler kadınları erkeklerle aynı mertebe getirmek istedikleri, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıkların kadınları toplumsal alanda dezavantajlı bir hale getirebileceği konusunda eleştiriler almışlardır (Şener ve Zengin, 2020, s. 145).

1.3.2. Radikal Feminizm

Radikal feministlerin savundukları fikirler kelimenin tam anlamıyla dünyada radikal değişiklikler yaratacak fikirlerdir. Liberal feminizmin direkt karşısında yer alan radikal feminizm kadınların ezilmişliğinin sebebini ataerkil düzen yapısına bağlıyordu. Öyle ki aşağıda radikal feminizmi savunan düşünürlerin fikirlerini incelediğimizde radikal feminizm ataerkil düzenin yarattığı erkekliğe karşıdır.

Radikallere göre ataerkillik erkekleri düşman olarak yansıtmaktadır. Güce sahip olan erkekler kadınlar üzerinde egolarını tatmin etmekte gerek özel gerek kamusal alanda kadını yok saymaktadır (Atan, 2015, s. 11). Bonnie Kreps'e göre kendilerinin radikal olarak adlandırılmalarının sebebi savundukları düşüncenin altında toplumda yaratmak istedikleri köklü değişikliklerin bulunmasıdır (Çağır, 2020, s. 139). Cinsiyete dayalı rol kavramını yok etmek isteyen radikal feministler diğer feminist düşüncelerin içerisinde en katı olanıdır.

Toplumsal cinsiyet ataerkil düzen varken söz konusu değildir. Eril sistem ortadan kalktığında bir nebze toplumsal düzenin sağlanacağına inanmaktadırlar (Tong ve Botts, 2021, s. 67). 1960'lı yıllarda bir grup eski "hareketten kadın" (eylemci kadın da denebilir.) tarafından New York ve Boston'da ortaya çıktı. "Hareketten kadın" kelime anlamıyla medeni haklar ve savaş karşıtı kampanyalara katılan eylem yapan kadınlara verilen isimdir (Donovan, 2020, s. 265). Simone de Beauvoir'ın önemli eseri "İkinci Cinsiyet" kitabıyla radikal feminizmin ortaya çıkmasına ortam hazırlamıştır (Atan, 2015, s. 8). Radikal feminizm, kadınların ikincil planda olmasının ve sömürülmesinin sebebinin erkeklerle aralarındaki biyolojik farklılıktan kaynaklandığını iddia etmektedir. Kadının ezilmesinin sebebi ise aile kurumundaki bireylere yüklenen yanlış rollerin sebebi olduğunu belirtirler. Aile kurumunu reddetmelerindeki temel sebep erkek egemen toplumda kadının eve hapsolarak adeta bir hizmetçi konumunda yer almasıdır (Dikici, 2016, s. 528-529). Liberal feministler gibi radikaller erkek ve kadın eşitliği talep etmezler. Radikaller için kadınlar erkek değerlerinden kurtulmalıdırlar (Altınbaş, 2010, s. 41). Radikal feminizm kavramını farklı kaynaklara göre tanımladıktan sonra detaylandıracağım üzere radikal feminizm kendi içerisinde radikal – liberalist feminizm ve radikal – kültürel feminizm olarak ikiye ayrılmaktadır. Birbiriyle çatışan bu iki düşünce tarzında radikal – liberalist feminizm kadınların bir yandan erkek özelliklerini de göstermeleri gerektiğini savunurken radikal – kültürel feminizm ise erkek özelliklerini direkt reddetmeleri gerektiğini savunmaktadırlar.

Radikal feministlerin hedefi erkek egemen dünyanın temsil ettiği olumsuzluk ve kötülük kavramlarının yer aldığı toplum yapısının yıkılmasıdır (Altınbaş, 2010, s. 40). "Kişisel olan politiktir" sloganını ortaya atan radikal feministler kadınların özel hayatlarını kendi istedikleri gibi kurabilme özgürlüğüne sahip olmak istediklerini

anlatmaya çalışmışlardır (Sevim, 2005, s. 84). Bu noktada radikal feminizm kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Radikal liberter feminizm kadınların androjen – yani erkeğin iyi yönleri ve kadının iyi yönlerinin birleşimi- olması gerektiğini savunmuştur. Radikal liberter feminizmin öncü isimlerinden Kate Millett ve Shulamith Firestone bu alanda önemli eserler meydana getirmişlerdir. Millett *Cinsel Politika* adlı eserinde kadınların özgürleşebilmesinin önündeki engelin ataerkil düzen olduğundan bahsetmiştir. Kadınlar ve erkekler beraber çalışarak eril hakimiyeti yok etmek zorundadırlar (Tong ve Botts, 2021, s. 68-71). Firestone’un “*Cinselliğin Diyalektiği*” adlı kitabında ise kadınların bu denli ezilmesinin sebebinin biyolojik olduğunu söylemektedir. Ona göre kadınların suni dölleme gibi teknolojinin gelişimiyle beraber biyolojik etmenler ortadan kalkacak ve kadınlar özgür olacaktır (Sabancılar Eren, 2017, s. 471). Firestone’a göre aile kurumu tamamen ortadan kaldırılmalıdır. Erkekler için bekar meslekler varsa kadınlar içinde bu tarz meslekler olmalı ki kadınlar ilgi çekici buldukları işlerini yaparken ebeveyn olma dürtüsüne kapılmasınlar. Ayrıca yedi yılda bir yapılacak sözleşme ile isteyen istediği cinsten on kişi ile yaşayabileceklerdir (Özyön, 2018, s. 262). Liberal feministler aile kavramına önem gösterirken radikal feministler bir o kadar da bu kurumu yıkmak istemektedirler. Bu sebepten dolayı diğer feminist düşünürler tarafından eleştirilmişlerdir.

Radikal – kültürel feminizm savunucuları ise kadınların hem erkeksi hem kadınsı davranışlar sergilemesini doğru bulmamakla beraber kadınların dişilliğinin onlar için daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. Öyle ki kadınların doğasının erkeklerinkinden daha iyi olduğunu savunan radikal – kültürel feminist düşünürler yönetimde kadınların olması gerektiğini ve erkekleri yönetenlerin kadınlar olması gerektiğini iddia etmektedirler (Tong ve Botts, 2021, s. 74).

Radikal feminizm savunduğu keskin düşüncelerle eleştirilerin odağı olmuştur. Bunun sebebi ise kadınların ikincil plana atan gücün ne kapitalist düzen ne de ekonominin getirmiş olduğu zorluklar değil direkt ataerkilliği suçlamaktadır. Radikal feminizm için üzerinde durulacak önemli konular ataerkillik, cinsiyet, aile ve kadın tarihçesidir (Atan, 2015, s. 11). Radikaller “bilinç yükseltme” olarak adlandırdıkları bir sistemle kadınları bilgilendirmeyi amaçlamışlardır. Özellikle bu dönemde ortaya çıkan “Kız Kardeşlik” kavramı altında birleşmeyi hedeflemişlerdir. Bu durumu ırkçı ve sınıfsal bulan bir kitle tarafından eleştirilmişlerdir (Şener ve Zengin, 2020, s. 147).

1.3.3. Marksist Feminizm

Karl Marx feminist değildi ancak Marksist düşünceye kattığı bakış açıları sayesinde 19.yüzyıl sonlarında kadınlar Marksist düşüncenin ışığında feminizme yeni bir soluk getirmeye çalışmışlardır. Marksist ve Sosyalist feminizm bazı kaynaklarda bir arada anlatılsa da Marksist feminizm sadece bir teori olarak ortaya çıkmıştır. Marksist teori, feministlere kapitalist üretim düzeni hakkında olabilecek öngörüler konusunda bilgilendirmiştir (Egemen, 2023, s. 128). Marksist feminizm Marksist görüşler ışığında kadınların ikincil konumda neden olduklarını açıklayan bir bakış açısı geliştirmişlerdir (Topçu, 2019, s. 782).

Marx ve Engels’e gelen eleştiriler Marksist düşüncenin kadınlar adına bir fayda sağlamayacağı yönündeydi. Marksist düşünceye göre kadınların ezilmesinin sebebi sınıf farklılığının olmasıdır. Kapitalizm herkesi olduğu gibi kadınları da ezmektedir. Bu noktada Sosyalist feministlerle denk düşmemektedirler. Sosyalist feministler kapitalizmin kadınlar üstündeki büyük etkisini görmektedir elbette ancak kadınların ezilmesinin tek sebebinin kapitalizm olmadığını düşünmektedirler.

Marksist feminizme göre kadınlar tarihsel süreç içerisinde onlara yüklenen toplumsal roller tarafından ezilmişlerdir (Ayçiçek, 2015, s. 65). Bu doğrultuda Liberal feministler insanların sahip olduğu akıl ve düşünme yeteneğinin hayvanlardan farklı olduğunu savunup kadın ve erkeğin eşitliğine vurgu yaparken Marksistler ise insan doğası fikrini reddederek hayvanlardan farkımızın kendi geçim araçlarımızı üretebilme gücümüz olduğundan bahsetmektedir (Tong ve Botts, 2021, s. 118). *Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı* (1859) adlı eserinde Marx şöyle der: “maddi yaşamın üretilme tarzı toplumsal, politik ve genelde entelektüel yaşam sürecini koşullar. İnsanların varlığını belirleyen şey, onların bilinçleri değil, tam tersine bilinçlerini belirleyen şey toplumsal varlıklarıdır.” der (Donovan, 2020, s. 135). Liberal feministler kapitalizmin karşılıklı bir denge içerisinde olduğunu düşünürlerken Marksist ve Sosyalist feministler bu ilişkinin bir sömürü ilişkisi olduğunu savunmaktadırlar. Bu düşünceyi Marx’ın kavramlarından olan “artı değer” ile açıklamak daha doğru olacaktır. İşverenler, işçilerine sadece emek gücünün ücretinin öderler. Ancak işçinin ürettiği metadaki harcanan enerji ve aktarılan bilginin karşılığı ödenmez. Bu durumda kapital sistem işvereni desteklemekte ve işçinin sömürülmesine

açıktır (Tong ve Botts, 2021, s. 120). Marx'ın bir diğer kavramlarından “yabancılaşma” ise bu proletaryanın sömürsünden kaynaklı meydana gelen bir sorundur. Yabancılaşma temel anlamıyla kendinden, başkalarından uzaklaşma, anlam duygusunun yitirilmesi olarak tanımlanabilir. 1844 *Elyazmaları* eserinde Marx yabancılaşma duygusunu kapitalizmin yarattığını belirtir ve şöyle örnekler; fabrikada işçiler ürettikleri ürünün sadece bir kısmını görmektedirler, ürünün bütününe hâkim değildirler. Bu emeğin nesneleşmesidir. İşçiler ürettikleri metanın bütününe hâkim olmadıkları için tamamlanmamış duygusuna sahip olurlar (Donovan, 2020, s. 138-139). Marx'ın ideal dünyasında bireylerin ürettikleri ürünler ile bağ kuracağı ve sınıf ilişkilerinin yer almadığı yani “sınıfın” olmadığı bir dünya tasvir etmektedir (Donovan, 2020, s. 141).

Marksist feminizm radikal feminizm ile karşılaştırıldığında ise genel olarak kadınların mevcut konumlarını araştırırken emek ve ekonomi üzerinden çalışmalar yapmıştır. Emeğin örgütlenmesi teknolojik araçlarla beraber toplumdaki ekonominin sistemini oluşturmaktadır. Kadınlar etraflarındaki erkekler tarafından eziliyor gibi görünseler de kapitalizm erkekleri de ezmektedir. Böylece kadınlar ve erkeklerin çıkarlarının aynı olduğunu savunmaktadırlar (Beasley, 1999, s. 65). Karl Marx, Friedrich Engels, Vladimir Ilyich Lenin gibi Marksist düşünürler kapitalizmin kadınları ücretli iş gücüne zorunda bıraktığını ve bu durumda kadın ve erkeğin iş bölümünü yok ettiğini söylemektedir (Keskin ve Uluşan, 2016, s. 58). Emeğini kapitalist sisteme satan kadın, ailede yeni işçiler doğurarak bu sisteme yeni çalışanlar katmakta ve toplumun ona dayatmış olduğu dişillik görevini devam ettirmektedir (Özdemir Ö. , 2017, s. 411).

Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni adlı kitabında Engels, ilkel toplumlarda kadınlar ve erkeklerin dayanışmalı iş bölümünün olduğunu belirtmektedir. Kadın ev işlerinden sorumludur erkek ise tarım ve hayvancılıkla ilgilenmektedir. Bu iş bölümü sayesinde kadın erkeğin kölesi konumunda değildir. Miras konularında da kadına muhakkak danışılırdı. (Engels bu durumu “analık hakkı” olarak tanımlamaktadır.) Analık hakkının ortadan kaldırılmasıyla kadınlar mağlup olmuştur. Kadın erkeğin kölesi haline gelerek, ekonomik olarak kocasının eline bakar hale gelmiştir (Bryson, 2019, s. 105). Engels kitapta erkekleri burjuva karısını da proletaryanın kendisi olarak betimlemiştir (Egemen, 2023, s. 127).

Marksist feminist düşünürlerden Rosa Luxemburg kadınlar oy hakkı için mücadele etmelerini eleştirenlere karşı çıkmıştır. Ona göre oy hakkının elde edilmesiyle proleter kadınların siyasal anlamda katılmalarının serbestliğine işaret eder bu durum. Kadın hareketini kapitalist toplumda bir uyanış olarak görür ve onlara değer vermektedir. Clara Zetkin ise özellikle tüm hayatı boyunca proleter kadınların yanında mücadele etmiştir. Kadınların sorununun tek çözümünün sosyalizm olduğunu düşünen Zetkin, kadının ikincil plana atılmasının toplum ve dini değerlerin kadına yüklediği roller olduğunu da belirtmiştir. Ancak mücadelesine rağmen kadın hareketinin tamamen bir özgürlük fırsatı yaratmayacağını söylemiştir. Kadında artık erkek gibi çalışabiliyorken erkeğin tahakkümü altında kalmamış ancak kapitalizmin altında ezilmektedir. Bunu da ancak sosyalizm ile değiştirebileceklerini savunmaktadır (Çolak, 2024, s. 53-55).

1.3.4. Sosyalist Feminizm

Sosyalist feminizm Marksist feminizmin eksik kaldığı noktaları eleştirerek ortaya çıkmıştır. Marksist feminizmin kadınlara bakış açısını – aslında Marx ve Engels’in feminist olmadıklarını bilerek kadınların ikincil plana atılmasının sebebi olarak kapitalizmi gördükleri durumda- yetersiz gören sosyalist feminist düşünürler bu duruma ikili bir sistem olarak bakmaya başlamışlardır. Marksist düşünceden “kapitalizm” radikal feministlerden ise “ataerki” kavramını birleştirerek yola çıkan sosyalist feministler kadınların ikincil planda olmasını başka bir perspektiften anlatmak istediler. Kadınların ezilmişliğinin sebebini sosyal ve psikolojik olarak araştırılması gerektiğini savunur ve çalışmalarını bu doğrultuda yapmaktadırlar. Marksist düşünceyi ise bu konu üzerinde yeterince durmadıkları için eleştirmektedirler (Vogel, 2015, s. 77).

Çalışmalarında birçok soruyu tartışmaya açan sosyalist feministler üç ana noktaya odaklanmaktadır. Birincisi, kapitalist toplumda ezilen kadınlar sadece işçi sınıfı kadınları değil tüm kadınlardır. Ayrıca konunun kapitalizm ile bağlantısı nedir? Çünkü kadınlar ister proletarya ister burjuva olsun her sınıfta ikincil konumda yer almaktadırlar. O zaman kadınların ezilmesinin tarihsel süreci tam olarak nerede başlamıştır?

İkincisi, insanlık tarihi var olduğundan beri cinsiyete dayalı paylaşımlı iş bölümleri yaparlar. Kadınlar daha çok ev ve çocuk bakım işleri ile ilgilenirken erkekler avcılık toplayıcılıkla ilgilenirdi. Hem hanedeki üretimden hem de gerekirse kamusal alanda üretimde görev alan kadınların ikincil plana atılması ne zaman olmuştur? Cinsiyete dayalı iş paylaşımının kadınların ezilmesindeki etkisi nedir?

Üçüncüsü ve son olarak kadınların ezilmesindeki etkenlerden ırksal ve ulusal anlamda benzerlikler taşıırken, sınıf, ırk ve cinsiyet bu ezilmenin tam olarak neresindedir? Birbirine benzer özellikler taşıyan bu etmenler kadınların ezilmesinde ne kadar büyük bir etmendir? Yoksa kadınların ikincil planda olması için sadece kadın olmaları yeterli midir? (Vogel, 2015, s. 50-51).

Marksist feminizmin cinsiyetsiz duruşu sosyalist feminizmin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sosyalist feministler, İkinci Dünya Savaşının kadınlarda yaratmış olduğu olumsuz durumlardan bahsetmektedir. Savaş sırasında erkekler cephede olduğu için kamusal alanda işçiye ihtiyaç vardır. Bu açığı da kadınların iş gücü ile kapatmaya çalışmışlardır. Ancak savaş sonrasında evlerine dönen erkekler işlerine geri dönerken kadınları kamusal alandan uzaklaştırılıp “ikincil” konumlarına geri döndüler. Ekonomik güçlerini kaybeden kadınlar özel alanda “ev işlerine” devam etmektedirler. Üretime katkı sağlayan kadınlar üzerinden ise “iyi eş”, “iyi anne” sıfatları altında kadınların yeterliliği yargılanmaya başlandı (Şengül, 2015, s. 18).

Sosyalist feministlerin odaklandığı bir diğer konu ücretsiz ev emeğiydi. Bu sebeple ki kadınların kapitalist düzende üç farklı rolü olduğunu savunmaktadırlar. Bunlardan birincisi kadınlar ücretsiz ev işlerini yaparlarken bir yandan da bu düzeni devam ettirecek işçiler doğurmaktadırlar. İkincisi, ücret karşılığında çalışan kadınlar kapitalist düzenin devamı için metalara destek olurlar. Üçüncüsü ise kendileri ve aile bireyleri için satın alım yaparlar (Özdemir Ö. , 2017, s. 398). Sosyalist feminizm savunucularından Ann Foreman’a göre özel alan yani ev alanı Marksist düşüncede yer alan yabancılaşmanın ortaya çıktığı yerdir. Ev işlerinin kadınların kendini kamusal alandan soyutlayarak kendine yabancılaşmasına sebep olmaktadır. Zillah Eisenstein’a göre ise seçimi kişiye bırakılmayan, bir grubun içerisine dahil olmak zorunda bırakılan herkes yabancılaşır der. Başka bir ifade ile Mariarosa Dalla Costa ise Women and the Subversion of Community adlı makalesinde kadınların eve hapsedilmesinin ve

erkeklerin tahakkümü altına girmesinin yabancılaştırdığını söyler ve şöyle belirtir: *“Ev kadını toplumsal üretim alanına katılmadığı için, yaratıcılık ve çalışma eylemini geliştirme olanaklarının tümünden yoksun bırakılmıştır.”* (Donovan, 2020, s. 155-156).

Heidi Hartmann Marksist görüşün direkt karşısında yer almaktadır. Bunu da önemli makalesi Marksizm ve Feminizmin Mutsuz Evliliği’nde “Marksist ve feminist çözümlemelerin birleştirilmesi girişimlerinin İngiliz ortak hukukunda kadının yasal kimliğinin kocasının yasal kimliği bünyesine dahil edildiği bir evlilikteki ile aynı tip ezilmişliği temel alan “mutluz bir evlilik” sonucunu doğurduğunu savunmuştur.” (Bryson, 2019, s. 343).

Sosyalist feminist temsilcilerinden olan Ann Ferguson Hartmann’ın düşüncesine katılarak Marksist feminizme karşı çıkmıştır. Bunun sebebini ise Marksizmin kadınların ezilmesini yeteri kadar anlayamadığından kaynaklı ve radikal feminizmdeki kavramlarla beraber yeni bir kavramın gelişmesi gerektiğini savunmuştur (Bryson, 2019, s. 344).

Sosyalist feminizmin öncü isimlerden Juliet Mitchell 1970’li yılların başında Kadınlık Durumu adlı eserinde kadınların mevcut konumunu sadece üretimdeki yeri değil, cinselliği, anneliği, ev kadınlığı gibi birçok etmenden belirlendiğini söylemiştir. Mitchell kadınların erkekler gibi fiziksel ve zihinsel anlamda güçlü olduğu durumlarda bile kadınların erkeklerle aynı statü gerektiren işlerde çalışmadıklarını, kadınların daha düşük statülü işlere yönlendirildiklerini belirtir. Aynı zamanda Mitchell ataerkil düzenin kadınları işçi yerine eş ve anne olarak görerek kadınların toplumda ikincil planda oluşlarında kapitalist düzen kadar suçlu olduklarını savunur. Kadınlara dayatılmış olan erkeklerden daha az değerli oldukları duygusu çürüyene kadar kadınlar erkeklerin tahakkümleri altında kalmaya devam edeceklerdir der (Tong ve Botts, 2021, s. 138-140).

Iris Marion Young, Heidi Hartmann ile çalışmalarında yeni kavramlar meydana getirerek “kapitalist ataerki” ve “ataerkil kapitalizm” gibi kelimeleri muhakkak kullanırlar. Kapitalizm ve ataerkil yapının beraber nasıl çalıştığı hakkında yazılar yazdılar (Tong ve Botts, 2021, s. 143). Young’a göre “sınıf analizi” dediğimizde akılda çağırışım yapan şey burjuva ve proletarya arasındaki ilişkidir.

Ancak bu düzeni “sınıf analizi” yerine “cinsiyete dayalı iş bölümü analizi” olarak tanımlarsak o zaman kadın ve erkek arasındaki ast-üst ilişkisinin neden kaynaklandığı, neden erkeklerin işveren konumunda olup emirler verirken kadınların angarya işleri yaptığı ve asla yükselmediği bir yapıyı incelemek zorunda kalırız. Bu düzeni açıklamak içinde ihtiyacımız olan sistemi sosyalist feminizmin getireceğine inanır Young. Çünkü kadınlar şu anki sistemde kapitalist düzenini erkek egemenliğinin altında eşit olmayan ücretler, cinsel tacizler ve ev içi şiddet olarak deneyimlemektedirler (Tong ve Botts, 2021, s. 143-145).

Heidi Hartmann’da kadınların düşmanının kapitalist ataerki düzeni olduğunu savunmaktadır. Ailesine maddi olarak katkı sağlamak için çalışan kadınlar eve döndüklerinde ev içerisinde iş bölümünde kendisine yardımcı olmak istemeyen erkeklerle karşılaştılar (Tong ve Botts, 2021, s. 146). Kamusal alanda üreten konumunda olsa da kadınlar bir yandan kendilerine “görev” olarak yüklenen ev işlerini de tek başlarına yapmak zorundaydılar. Bu bağlamda Nancy Holmstrom sosyalist feminizm şöyle tanımlamaktadır: “Sosyalist feminizm, dünyadaki kadınların çoğunun sömürülmesini ve baskı altında tutulmasını aydınlatmak üzere en büyük kapasiteye sahip olan yaklaşımdır (Tong ve Botts, 2021, s. 161). Bu yaklaşımın temelini de ataerki yapı olduğunu görmektedir.

Margaret Benston ise kadınların ücretsiz ev emeğinin değersizliğini şöyle açıklamaktadır; yapılan bir işin karşılığında ücret alınması o işin değerini gösterirken kadınların bu sahada yer almamasının sebebi yaptıkları ev işlerinin bir karşılığının olmamasıdır (Afary, 2024, s. 85). Aynı zamanda hem ev işleri yapan kadınlar hem de çalışan kadınlar yine de erkeklerden daha fazla saat çalışıp onlardan daha az ücret alıyordu. Böylece evdeki otoriter sistemde yine de kocasından daha aşağıda bir konumda kalıyor, evdeki eş, baba figürünün altında eziliyordu. Sosyalist feministler kadınların durumunu ne sadece evdeki ekonomik koşullara ne de sadece ataerki yapıya bakarak mücadele etmiyor baştan sona toplumsal ve özel alandaki bütün koşulları beraber değerlendirerek çalışmalar yapıyorlardı (Yazgan, 2021).

Sosyalist feministler kendi içerisinde iki farklı yaklaşımla çalışıyorlardı. İkili sistem kuramını savunucuları kadınların ezilmişliğinin altındaki sebepleri incelemek için kapitalizm ve ataerki olarak iki ayrı başlık altında incelemek istemişlerdir. İkili

sistem kuramının öncü savunucularından Juliet Mitchell, kapitalizmin maddi olan tarafını ve ataerkil sistemin maddi olmayan tarafını alarak kadınların sosyal alandaki pozisyonlarının anlaşılabilirliğini ortaya atmıştır. Mitchell'e göre ataerkil sistemin sebebi, ideolojik ve psikolojik etmenlerdir (Akgün, 2020, s. 28). İkili sistem kuramı savunucularından bir diğer isim Heidi Hartmann ise kadın emeğinin erkek üzerindeki tahakkümünden bahsetmiştir. Erkekler kadınların geçim kaynaklarını ve cinselliklerini kısıtlayarak üzerinde güçlerini kullanabilecekleri şekilde yaşamlarına devam etmek istemektedirler. Bu durum iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi ev içerisinde kadının emeğinin sömürülmesi ve kadına çocuk doğurma baskısı ile yüklenen kendine bağımlı hale getirme durumudur (Özdemir Ö. , 2017, s. 407). Birleşik sistemler kuramının savunucularından Iris Marion Young ise farklı bir bakış açısı ile bakmaktadır. Marksist düşüncenin kavramlarından biri olan yabancılaşmanın çerçevesinde durumu açıklamaya çalışmıştır. Kapitalizme göre kadın önemsiz işgücü olarak konumlandırılırken bunun sebebinin ataerkillik gibi cinsiyetten kaynakladığını savunmuştur (Akgün, 2020, s. 28). Bir diğer birleşik kuram savunucularından olan Alison M. Jaggar ise yabancılaşma kavramını üzerinden cinsellik, annelik ve entelektüellik üzerinden açıklamıştır. Üreticiler nasıl ki ürünlerine yabancılaşıyorsa, kadınlarda sadece nesne olarak görüldüğünde kendilerine bedenlerine yabancılaşırlar der. Kadınlar erkeklerin beğenisine hitap etmek için bedenleri ile uğraştıkça kendilerine uzaklaştığını savunur. Bundan kaynaklı olarak nasıl ki çalışan patronuna kendini beğendirmek için uğraşırsa kadınlarda güçlü ve zengin erkekler için savaşırlar der (Tong ve Botts, 2021, s. 140-141).

Bütün feminist akımlarında olduğu gibi öncelik her zaman kadınların yaşamış olduğu sıkışmışlığın içerisinde kurtarmak için bir yol bulmaktır. Kadınların yaşadığı cinsel şiddet, cinsel obje haline gelmesi, emeğinin karşılığının alınmaması gibi birçok durum feministleri mücadeleye itmiştir. Ataerkillik liberal feministlerin ifade ettiği gibi kültürel bir baskı olmaktan çok öte toplumsal alanının her yerine yayılmış bir sistemdir ve sosyalist feministler, marksist feminist gelenekten geldikleri için kapitalist sistem ile bir bütün görürler (Trimarchi, 2022). Barbara Ehrenreich'in Sosyalist Feminizm Nedir? adlı bahsettiği gibi kapitalist bir düzen içerisinde yaşıyoruz. Bu düzende gün içerisinde birçok duyguyu bir arada yaşıyoruz. Öfkeleniyoruz, iş ya da faturalar hakkında endişeleniyoruz, çocukları düşünüyoruz,

belki de eşiniz ile kavgalısınız bütün gün onu düşünüyorsunuz, güzel olma, bakımlı olma kaygıları içerisindeyken bu düşüncelerin arasında sosyalist feminizmi bulmanın çok olağan olduğundan bahsetmektedir (Ehrenreich, 1976). Sosyalist feminizm yaşadığımız dünyada kadınların hem ataerkil hem de kapitalist düzen tarafından nasıl ikincil planda olduğu mücadelesini vermektedir. Kendinden önceki birçok akımdan farklı olmasının sebebi direkt sorun odaklı çalışmalar yapmasıdır. Ancak diğer akımlarda da olduğu gibi sosyalist feminizmi yetersiz bulup eleştiren akımlar olmuştur.

2. BARBIE FİLMİNİN FEMİNİZM AKIMLARI İLE İLİŞKİSİ

2.1. Barbie'nin Kısa Tarihçesi

1959 yılında ilk defa New York Oyuncak Fuar'ında tüketiciler ile tanışan Barbie o günden beri hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Barbie bir moda bebeği olarak üretilip, kız çocuklarının vazgeçilmez oyuncacı haline gelirken günümüzde de kadınların temsilinde büyük bir önem taşımaktadır. Elbette ki burada kadınları destekleyen bir duruş sergilediğini savunanlar olduğu gibi aksine kadınları psikolojik olarak baskı altında bıraktığını ifade eden eleştiriler de bulunmaktadır. Tartışmaya açık bir konu olmasının yanı sıra bu tez çalışmasında 2023 yılında yönetmenliğini Greta Gerwig'in yaptığı Barbie filminin sosyalist feminist perspektifinden incelemesi yapılacaktır.

Ruth ve Elliot Handler'ın kızları Barbara'dan ilham alarak tasarlanan Barbie'nin ortaya çıkış hikayesi Ruth Handler'ın kızı Barbara'nın kâğıt bebeklerle oynarken yetişkin gibi bir karaktere büründüğünü görmüş ve bunun kişisel gelişimi ve geleceğini planlaması için harika bir fikir gibi gözükmüştür (Tatar, 2016, s. 169). Moda bebeklerinin vücutları yetişkin bir kadının vücut hatlarına sahip değildi. Bundan dolayı Ruth yeni bir bebek tasarladı (Didin, 2024, s. 60). O zamandan beri hayatımızda olan Barbie ilk çıktığı zaman tek tip bir görüntüye sahipti elbette. Sonrasında Barbie'nin sahibi olan Mattel şirketi kapsayıcılık ilkesi ile farklı ırk ve görünüşlerde Barbie'ler üretmeye başladı.

Zamanla Barbie görünüşten ibaret bir oyuncak olmaktan çıkıp “Kadınlar istediği her şey olabilir” mottosu ile farklı meslek dallarında Barbie oyuncakları üretime çıkmaya başladı.

Şekil 1. Çeşitli Mesleklerden Barbie’ler

Kaynak: iMedia (2024). "Barbie" became popular all over the world, a Pink wave of female awakening. <https://min.news/en/entertainment/82edec4ae33c7bb2eecbb721b00ebaba.html> adresinden alındı.

Doktordan aşçıya, itfaiyeciden pilota her meslekte var olan Barbie kız çocuklarının hayal gücünü genişletmek, gelecekleri için Barbie ile bir deneyim yaşamak için üretildi. 2014 yılında yaptıkları “Hayal ediyorsanız, olabilirsiniz” kampanyası ile iş dünyasındaki erkek egemenliğinden kaynaklı şirketlerdeki üst yöneticilerin erkek olmasına dikkat çekilen bu kampanyada Barbie “Girişimci Barbie” olarak konumlandırılmıştır (Bull, 2014).

2.2. Barbie Filmi

Filme ilişkin bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Barbie Filmi Künye Bilgileri

Vizyon Tarihi	21 Temmuz 2023
Yönetmen	Greta Gerwig
Senarist	Greta Gerwig, Noah Baumbach
Oyuncular	Margot Robbie, Ryan Gosling, America Ferrera

Kaynak: Barbie (2023). *Beyazperde*. <https://www.beyazperde.com/filmler/film-173087/>

2023 yılında vizyona giren Barbie filmi daha yayınlanmadan önce gerek yönetmeni gerek oyuncu kadrosu ile dünya çapında dikkat çeken bir film oldu. Proje aşamasında oyuncu kadrosunun belirlenmesi, film çekimi esnasında kayıt dışı alınan görüntülerin

internete verilmesi ile konuşmalar gittikçe yayıldı. Filmi izleyenler ikiye ayrıldı. Bu filmde Barbie bir feminist olarak mı konumlanmıştı yoksa Barbie kadınların yetersiz hissetmelerine sebep olan bir araç mıydı? Bu soruların cevabı oldukça kişisel olmakla beraber üzerine oldukça eleştiriler yapıldı.

Film izleyenlere görsel şölen sunarken bir yandan da verdiği mesajlarla filmin sonunda eleştirel bir bakış açısı katmakta. Klasik bir Barbie filmi beklentisinin üzerine çıkılmayı hedefleyen Greta Gerwig vermiş olduğu röportajlarda bu filmin bir feminist filmi olduğunu da ısrarla vurgulamaktadır. Üçüncü dalga feminizmin esintilerini taşıyan bu film daha çok kadınların özgürlüğü, istediklerini yapabilme gücü, ataerkil düzene boyun eğmeden istediğini yapabilme noktalarına da değinmiştir.

Filmin konusundan bahsedecek olursak açılış sahnesinden itibaren Barbie'nin var olması ile değişimin başladığını görüyoruz. Kız çocuklarının oyuncak bebekleri ile “evcilik” oynadıkları ve sadece anne konumunda olabildiklerini görüyoruz. Barbie'nin gelmesiyle kız çocukları ellerindeki oyuncakları fırlatırlar. İşte “Barbieland” dünyası ataerkil düzenin yıkıldığını gördüğümüz – hatta anaerkil bir topluma evrilen- bir dünyaya evrilir. Filmin ana karakteri “Stereotipik Barbie”¹ (Margot Robbie) gözünden Barbie dünyasını izliyoruz. Kadınların hâkim olduğu bu dünyada erkeklerin yaşadıkları yeri bile bilmezken, Başkan Barbie, Pilot Barbie, İnşaat işçisi Barbie gibi her yerde kadınları görüyoruz. “Barbieland” dünyasında her gününü aynı şekilde yaşayan Barbie'nin bir gün uyandığında vücudundaki anormal değişimleri fark ediyor. Parmak ucunda yürüyemeden direkt tabana basan, selülitleri ortaya çıkan ve ölümü düşünen bir Barbie'ye dönüşür. Bu sorunu çözmek için gerçek dünyaya gitmesi gereken Barbie düşündüğü dünyadan bambaşka bir gerçeklikle karşılaşır. Hem ruhsal hem de fiziksel birçok sorunla karşılaşan Barbie toplumun kadınlara dayattığı gerçeklerle yüz yüze kalır. Filmde bu konu üzerinden Barbie kendini ve toplumdaki kadının yerini sorgulamaya başlar.

Ken ile gerçek dünyadaki yaşamı gören Barbie şoka uğrar. Varoluş amacı olarak anaerkil bir dünya yapısı görmeyi bekleyen Barbie bir anda ataerkil sistem ile tanışır. Bu durum Barbie'yi psikolojik olarak olumsuz etkilese de Ken için hiç öyle değildir. Ataerkillik ve erkeklerin hem iş hem özel hayatta saygın konumda olmaları, erkeklere saygı duyulması Ken'i çok tatmin eder ve ataerkil dünya ile ilgilenmeye başlar. Barbie

¹ Metnin akışında karışıklık olmaması adına bundan sonra Stereotipik Barbie, Barbie olarak adlandırılacaktır.

kendindeki değişiklikleri anlamlandırmaya çalışırken Ken ataerkil dünyayı keşfetmesiyle Barbieland’a döner. Barbierlerin egemenliğinde olan bu yer ataerkil yapı ile tanışır ve bildikleri bütün düzen değiştir.

Kadınların liderliğinde yaşanan Barbieland’de Barbierler istedikleri her şey olabiliyor. Avukat, doktor, aşçı, inşaat işçisi, devlet başkanı... Her sabah güne huzurla başlayan Barbierler, kusursuz görüntüleri ve kıyafetleri ile kahvaltılarını yapıyor, akşamları “kızlar gecesi” ile toplanıp eğlenceli partiler düzenliyorlar. Ve tabii ki bu partilerde asla Ken’ler olmuyor. Çünkü Ken’lerin ait olduğu yer sadece kumsal. Hatta film boyunca Ken’in nerede yaşadığını bile görmüyoruz çünkü Ken’in sadece Barbie olduğunda bir anlamı var. Filmdeki ana karakterimiz olan Barbie (Margot Robbie) bir kızlar gecesi eğlencesinde dans pistinin ortasında arkadaşları ile eğlenirken “Siz hiç ölümü düşündünüz mü?” diye sorması ile kendinde oluşan bu farklılığa anlam veremez. Tuhaf Barbie’nin (Kate Mckinnon) yanına gitmesiyle sorununun kaynağını öğrenir. Gerçek dünyada onunla oynayan bir kızın yardımına ihtiyaç duyduğunu öğrenir ve ancak ona yardım ederek “eski” haline geri dönebileceğini söyler.

Gerçek dünyaya gittiğinde ise sandığından bambaşka bir dünya ile karşılaşan Barbie şok olur. Ken ile Los Angeles sahiline ilk adım attıklarında Barbie etrafındaki erkeklerin ona bakışından ve sözle tacizinden rahatsız olur ama hissettiğı şeyi adlandıramaz ve şöyle der “Kendimi huzursuz hissediyorum, sanki farkındayım... yani farkında olduğum şey kendimim”. der. Ken ise hiçbir şeyin farkında olmadan üzerindeki ilgiden çok memnundur. Sonraki bölümlerde film sahneleri üzerinden yorumlamalar daha detaylı yapılacak olup filmin genel olarak konusundan bu bölümde bahsedilmek istenmiştir.

2.3. Barbie Filminin Diğer Feminizm Akımları İle Değerlendirilmesi

2.3.1. Liberal Feminizm Bakış Açısından Barbie Filmi

Filmin analizinin feminizm akımlarından sosyalist feminizm bakış açısı ile değerlendirilmek istenmesinin sebebi filmin bütüncül olarak bahsettiğı iki metriktir.

Ataerkil düzen ve kapitalizm. Feminizmin ana akımları, literatür kısmında ayrıntılı bir şekilde açıklanmış olup, bu noktada *Barbie* filmini sosyalist feminizm perspektifinden incelemenin daha doğru ve anlamlı sonuçlar vereceği vurgulanmak istenmektedir. Çünkü sosyalist feminizm, kadınların karşılaştığı toplumsal eşitsizliklerin sadece cinsiyetçi yapılarla değil, aynı zamanda kapitalist sistemin dayattığı ekonomik ve toplumsal düzenlerle de şekillendiğini öne sürer; bu da Barbie'nin yaşadığı dünyayı daha kapsamlı bir şekilde anlamamıza olanak tanır.

Liberal feminizm, feminizmin öncülerinden sayılmaktadır ve bu sebeptir ki kadın hareketlerinde odaklandıkları ilk nokta oy hakkı talebiydi. Kız çocuklarına aynı erkek çocukları gibi eğitim verilmesi, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini savundular. Bireysel haklar konusuna odaklanan liberal feministler toplumsal cinsiyet eşitliğini ilk önce kadınların oy hakkı kazanarak elde edebileceklerini düşündüler. *Barbie* filmi bazı eleştirilere göre feminist bir filmdir bazılarına göre ise anti-feminist bir çalışmadır. Ancak filmin yönetmeni Greta Gerwig bu filmin bir feminist filmi olduğunu vermiş olduğu röportajda açıklamıştır (ABC News In-Depth, 2023). Bu sebeptir ki filmi feminizmin birçok akımı hatta genel olarak feminizm dalgaları açısından da incelemek değişik görüş açıları sunarak feminizm çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Bu bölümde literatür çalışması kısmında yer alan feminizmin üç ana akımı ile genel bir Barbie film yorumlaması yapılacaktır. İlk bölümde liberal feminizmin tarihçesi, savunucuları ve çalışmalarından bahsedilmiştir. Bu bölümde, '*Barbie* filmi liberal feminizm perspektifinden değerlendirildiğinde nasıl bir yorum ortaya çıkardı?' sorusunun cevabı aranacaktır."

Liberal feminizm kadın ve erkeğin eşit olduğunu, erkeklere verilen doğal haklara kadınların da sahip olması gerektiğine inanır. Bu doğal haklardan ilki oy hakkıdır. Seçme ve seçilme hakkı kadınların kamusal alanda varlığına işaret etmektedir. Çünkü kadın var olduğundan beri ikincil plana atılmak istenmektedir. Liberal feminizm için önemli olan kadının bireysel özgürlüğü, kamusal alanda kimlik oluşturarak var olabilme hakkıdır. *Barbieland* dünyasında kadınlar toplumsal normların farkında değildirler, çünkü orada kadınların egemen olduğu bir dünya vardır. Barbieler yaşadıkları yerde istedikleri meslekleri yapabilmektedirler. Ana karakterimiz Barbie'nin "gerçek" dünya ile tanıştığında yaşadığı yer ile karşılaştığı dünya bambaşkadır. Çünkü Barbie'ye göre Barbie'nin üretimi ile kız çocuklarının

hayal güçlerini geliştirmiş, “Barbie ile her şey mümkün, ne istersen olabilirsin!” mesajı verilmiştir. Bir nevi Barbie kendisinin üretimi ile kadınların toplumsal cinsiyet normlarını yıktığını düşünmüştür.

Barbie’nin Mattel’in ofisine gittiği sahnede önünde bulunan bütün üst yönetici ekibinin hepsinin erkek olduğunu görmesi ile durumu anlaması bir olmuştur.

Birinci bölümde yer alan liberal feminizm kısmında detaylıca bahsedilmiş olduğu gibi liberal feminizm bireysel hak ve özgürlüklere önem veren bir akımdır. Bu noktada *Barbie* filmi ile özdeşleşmektedir. Çünkü filmde de Barbie üzerinden kadınların bireysel olarak var olma hakları anlatılmaktadır. *Barbieland*’de kendini sorgulamaya başlayan Barbie, gerçek dünyada kendi kimliğinin varlığını anlamlandırmaya çalışmıştır. Özgür bir birey olma yolculuğu bu noktada liberal feminizmin önemle dikkat ettiği bir noktadır.

Filmde kadınlar üzerinden birçok mesaj verilmekte olduğu için hangi feminizm akımı ile açıklanırsa açıklansın muhakkak içerisinde ortak noktalar barındıracaktır. İşte bu noktada liberal feminizm de Barbie’nin bir kadın olarak kendi kimliğini oluşturma yolculuğunda destekleyicidir. Ancak filmdeki pek çok sahnede Barbie’nin kapitalizm karşısında yaşadığı zorlukları da aktarmaktadır. Liberal feminizm, mücadelesinin odak noktasına kapitalist düzen yerine, ekonomik sistemden bağımsız olarak kadının bireysel statüsünü yerleştirdiğinden, liberal feminist bir okuma *Barbie* filminin kapitalist toplum düzenine ilişkin eleştirel göndermelerini kapsayıcı bir biçimde yakalamaktan uzak kalacaktır.

2.3.2. Radikal Feminizm Bakış Açısından Barbie Filmi

Barbie filmini farklı bakış açılarından değerlendirmek aslında filmin ne kadar kapsayıcı bir tema işlediğinin göstergesidir. Bireysel haklar, toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine çalışan liberal feminizmden bahsederken bir yandan da filmin ana temalarından biri olan ataerkil sistem karşıtı radikal feminizmde filmin içerisinde yer almıştır. Sadece kadınların hayatını sorgulayan bir film olmak dışında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini geniş bir perspektiften sunarak izleyicide iz bırakmayı hedeflemiştir. Radikal feminizm, feminizm akımları içerisinde belki de en sert denilebilecek akımlardan biridir. Bunun sebebi detaylıca birinci bölümde açıklanmıştır

bu noktada kısaca değinmek gerekirse radikal feminizm kelimenin tam anlamıyla radikal değişiklikler talep eden bir akımdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sebebinin ataerkillik olduğunu savunur. Radikal feministlere göre toplumun inşa ettiği her şeyde erkek egemenliğinin izleri vardır ve kadınlar bunlarla mücadele etmek zorundadır. Kadınların ezilmesinin sebebini ataerkil yapının kadınlar üzerindeki dayatmalarına bağlar. Bu dayatmalar tamamen kadın bedeni üzerinden yapılan dayatmalardır. Güzel ol, sağlıklı ol, güler yüzlü ol, bakımlı ol şeklindeki dayatmaları eleştirir. Radikal feminizm bakış açısı ile *Barbie* filmine baktığımızda merkeze ataerkil yapıyı koyarak film ve bu ideoloji arasındaki ortaklıkları görebiliriz. Filmde, başta *Barbieland* dünyası olmak üzere, ataerkil toplum yapısına yönelik eleştirel sahneler öne çıkmaktadır. Bu dünyadaki kadınlar bahsettiğimiz gibi güzeller, bakımlılar ve istedikleri her şey olabiliyorlar. Yani bu kadınlar aslında “ideal” kadınlardır. Ancak bu gerçek bir kadının hayatından kesitler sunmamaktadır. Çünkü kadınlar hayatlarında birçok durumla mücadele etmektedirler. Radikal feminizm bu durumu “Plastik Feminizm Eleştirisi” olarak adlandırmaktadır. Kadınlar gerçek bir kimlikten çok, sadece görünüş olarak bir eşya gibi pazarlanmaktadır. Kadınların “ideal kadın” kalıplarından kurtulmasını savunan radikaller ataerkil düzen ile mücadele etmekte ve kadının kurtuluşunun tek yolunun ataerkil düzenin yok olması ile olacağını belirtmektedirler.

Filmde her ne kadar Barbie’nin karşısına çıkan ataerkil düzenin zorlukları işlenmiş olsa da bu yaşanan sorun Barbie’nin mücadelesinin içerisinde engeller olarak gösterilmiştir. Radikal feminizm erkek egemenliğinin toplumun ekonomik ve kültürel başta olmak üzere her alanına yayıldığını iddia etmektedir. Bu noktada Barbie bu sistem eleştirisinin karşısı konumunda yer almamakta, sistemin içerisinde mağdur olarak konumlanmaktadır. Ataerkinin kadınları sistemin içerisinde nasıl ezdiğini görmenin yanı sıra filmde Ken’in de kendi kimliğini bulmasını izliyoruz. Barbie’nin karşısında kendi kimliğini bulma mücadelesi, onun dikkatini çekmek için yaptıkları ataerkinin sadece kadınları değil aslında erkekleri de nasıl ezdiğini göstermektedir. Erkek ideolojisinin yaratmış olduğu evrende kendini var etmeye çalışan Ken, gerçek dünya ile tanıştığında kendini ataerkil düzenin güçlülüğüne kaptırır. Radikal feminizm tam olarak bu noktada erkeklerin de ataerkilliğe karşıya direnmeleri gerektiğini söyler. Çünkü kurtuluş buradadır. Filmde ataerkillik, erkeğin kimliği üzerinde de çok büyük

baskıya sebep olan bir unsur olarak ele alınmamıştır. Ken'in filmde yer aldığı konum daha çok Barbie'nin arkasında planlanan ikincil roldür. Filmde erkeklerin de ataerkilliğe karşı mücadele vermesi gerektiği ile ilgili bir mesaj yoktur. Filmin radikal feminist perspektiften bu noktada ayrı düştüğünü söyleyebiliriz. Çünkü radikal feminizm erkeklere de ataerkilliği yıkma çağrısı yapan bir ideolojidir.

Sosyalist feminizmden farklı olarak radikal feminizm patriyakanın karşısında sert sistem talepleri ile durur. Toplumun yapısını tamamen değiştirmeyi hedefler. Radikal feminizm bakış açısından *Barbie* filmi değerlendirildiğinde pek çok eksik ortaya çıkabilir. Filmin ataerkil düzen konusunu daha çok yüzeysel, Barbie'nin bir kimlik sorunu gibi işlediği söylenebilir. Filmde ataerkil düzenden bahsedilmiş, sistem eleştirisi dozunda yapılmıştır ancak radikal feminizm için bunun yeterli geleceğini söylemek doğru olmayacaktır.

2.3.3. Marksist Feminizm Bakış Açısından Barbie Filmi

Marksist feminizm ise kendi içerisinde de kadın hareketlerine bakışı sınıf yapısından kaynaklanmaktadır. Kadınların ikincil planda olmasını temelini kapitalist düzene bağlayan Marksistler bu noktada direkt kadın sorununa odaklanmak yerine kapitalizmin herkesi ezdiğini savunmaktadır. *Barbie* filminde özellikle kapitalist düzenin kadınları nesneleştirmesi ve bir tüketim ürünü haline getirmesi eleştirilmiştir. Barbie'nin kız çocuklarının büyümesinde çok önemli bir yeri vardır. Genç kızların kendilerine Barbie'yi ikon olarak almasının sebebi onun başarılı, güzel ve bütün standartlara uyduğu kabul edilen bir kimliğinin olmasıdır. Filmde de bu konuya değinilmiştir. *Barbieland*'de Barbie gerek fiziksel gerekse psikolojik anlamda mükemmeldir. Ancak Barbie'nin gerçek dünya ile tanışmasıyla kapitalist dünya içerisinde kendini ararken bulması bir olur. Yaşamış olduğu bu kimlik krizi, Marksist feminizm düşüncesine göre kapitalist üretim biçiminin kadınları sömürmesinden kaynaklanmaktadır.

Barbie gerçek dünyada Mattel'in ofisinde erkek egemenliği ile ilk defa yüz yüze gelmiştir. Yönetim ofisinde sadece erkek çalışanların olması ve Mattel'in CEO'sunun Barbie'ye "Ne demek istediğini anlıyorum, burada çalışan kadın yöneticiler elbette vardı... 2 taneydi..." diyerek özellikle birçok feminist düşünürün

bahsettiği “cam tavan” sendromuna takılmaktadır. Marksist feminizm bakış açısıyla filme bakıldığında kapitalizmin kadınlara yüklediği normlar ön plana çıkmaktadır. Filmde Barbie’nin aslında bedeninde yaşanan birtakım değişikliklerden dolayı çıktığı bu yolculuk kapitalizmin dayattığı güzellik standartlarından kaynaklanmaktadır. Ataerkil düzen hakkında bir yorumda bulunmayan Marksistler için kapitalist sistem kadınların toplumdaki statülerini belirler ve buna göre onları birer tüketim nesnesine çevirir. *Barbie* filminde Stereotip Barbie’nin bireysel kimlik arayışı, sınıfla ilişkilendirilmeden anlatılmaktadır. Marksist feminizm bu bireyselleşmeye karşı çıkar ve önerisi sınıf temelli değişimdir. Marksizmin sınıfsal perspektifinin, ataerkil yapısının kadın kimliği üzerindeki baskını işleyen filmin temel meselesini layıkıyla ele alma noktasında yetersiz kalacağı görülmektedir.

3. BARBIE FİLMİNİN SOSYALİST FEMİNİZM PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ

Diğer feminist akımlara kıyasla sosyalist feminizme -kendi savunucuları arasındaki fikir ayrılıklarını bir kenara bırakırsak- en kapsayıcı feminist akım demek yanlış olmayacaktır. İnsanlığın var oluşundan itibaren kadınların mücadele ettikleri yapı her zaman ataerkil düzen olmuştur. Özellikle daha baskın aile düzeninde olan ataerkil toplumlarda kadının hiçbir söz hakkı yoktu. Sosyalist feminizm kendinden önceki diğer fikir akımlarının birçoğu gibi sadece tek bir düşünceden beslenmemiştir. Bu noktada hem ataerkillik hem de kapitalizmi odak noktası haline getirmesiyle daha kapsayıcı bir akımdır. Sosyalist feminizme göre kadınların yaşadığı eşitsizliklerin ve toplumsal baskının tek bir sebebi yoktur. Kadınlar sadece ataerkil düzenin ya da kapitalist düzenin yaratmış olduğu düzende ezilmemektedirler. Karşılıklı etkileşim içinde olan iki sistem birbirinden ayrı bir şekilde düşünülemezdir. Kadınlar bu iki sistemin kesiştiği noktada yaşadıkları zorluklarla mücadele etmek zorundaydılar. Bu sebeptendir ki sosyalist feminizm daha bütüncül bir yaklaşım sergileyerek kadınların bağımsızlığının her iki sistemin değişmesi ile gerçek olabileceğini savunur. Filmde yer alan sahnelerden bazıları sosyalist feminizmin vurgulamak istediği ana temalar bağlamında açıklanacaktır.

Şekil 2. Film Görüntüleri: Saniye: 0.01.07

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Film kız çocuklarının ellerinde oyuncak bebekleriyle oynaması ile başlar. Bebeklerle oynayan kızlar sadece anne rolünde olabiliyorlardı. Bu da kız çocuklarının erken yaşta toplumsal roller ile tanışmasına sebep olmuştur. “Evcilik” oyunu ile kız çocukları anne rolünü ve ev kadını rolünü benimsemiş oluyorlardı. Filmde dış sesin anne rolündeki çocukların neler yaptığından bahsederken “Bir süre eğlenceli bir oyun oluyordu, annenize sorabilirsiniz.” demesi aslında oyuncak bebeklerle oynama döneminin nesillerdir var olduğundan bahsetmektedir ve her kadın zamanında aynı hislerden geçmiştir. Kucaklarında bebeklerle uyuyan çocuklar bir anda uyanırlar ve karşılarında devasa boyutta sarışın, mayo giymiş, güzel bir Barbie görürler. Ekranda beliren Barbie ile güneş açmaya başlar ve küçük kız çocukları ellerindeki oyuncak bebekleri parçalamaya başlar ve sahne biter.

Barbie’nin üretilmesinin sebebi de tam olarak kız çocuklarının oyuncak bebeklerle oynaması yerine geleceklerinde ne istiyorlarsa onu olabilmeleri için her meslekten, her ırktan, her bedenden Barbie ile kendilerini tanımlarına yol açmaktır. Sosyalist feminizm perspektifinden bu sahne değerlendirildiğinde ise toplum kadınlara ve erkeklere belli roller biçer. Kadınlar eşlerine ve çocuklarına bakmalı, ev işleri ile ilgilenmelidir. Bu sahnede küçük kız çocukları ellerinde oyuncak bebekler bir yandan onlara yemek yedirme oyunu oynarken bir yandan ütü yapan kızları, bulaşık yıkayan kız çocuklarını görürüz.

Ataerkil düzen kadınlara ev işlerine ait olduklarını, varlıklarının sadece erkekleri memnun etmek amaçlı ve ihtiyaçlarını karşılamak amaçlı dayatmaları ile kadınları bastırmaya çalışmaktadırlar. Küçüklükten itibaren bu rolleri benimseyen kız ve erkek çocukları ataerkil yapının devam ettiği zincirde bir halka olarak hayatlarına devam etmektedirler. Ancak bu sahnenin sonu ile kız çocukları Barbie ile tanışır ve hayatları değişir.

Şekil 3. Film Görüntüleri: Saniye: 0.02.41

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Görselde yer alan sahnede Barbie'nin gelişimini görüyoruz. Dış sesin anlatımı ile Barbie mayolu bir bebekten başlayarak çıktığı bu yolda her şeyi değiştirmiştir. Çeşit çeşit Barbie karakterleri ile bu bebeklerin kendi arabaları, kendi evleri kendi meslekleri vardı. Bağımsız ve güçlü kadın simgeleri olarak her meslekte yer alan Barbie kız çocuklarının hayal güçlerine katkı sağladı. Mattel'in sloganı "Barbie her şey olabildiğinden, kadınlar da her şey olabilir."dir. Ve sahne istediği her şey olabilen bir oyuncak bebeğin şimdiki dünyada küçük kızlar üzerindeki etkisi ile sonlanır. Kız çocuklarının en yakın arkadaşı olan Barbie'yi her meslekte, kendi arabası ve meşhur evi ile gören kız çocukları sadece oyuncuğu değil ileride kendi hayatlarını da inşa ederler.

Bu sahnede odaklanılan nokta hem toplumsal cinsiyet eşitliğine hem de kadınların bireysel özgürlüğüne değinilmektedir. Böylece ataerkil yapının dayatmış olduğu ideal bir tek tip yaratma algısını yıkmayı hedeflemektedirler. Kız çocuklarına aşılacak istenen bu "Her şey olabilirsiniz" mesajı, Barbie ile oynayan çocukların kendi yollarını oluşturmaları için hayal gücünü geliştiren bir araçtır. Bu bağlamda filmde bütün Barbie'lerin gösterildiği sahnede değinilmek istenen mesaj şudur: Geçmiş yıllardan beri kadınların kamusal alanda var olamadığı, "erkekler için bir alan" olarak görülen farklı meslek dalları şimdi kadınların ulaşabileceği bir yer. Astronot Barbie, Yargıç Barbie, Doktor Barbie meslek seçmenin kadın ya da erkek olmakla bir alakasının olmadığını vurgulamak en temel amaçlardan biridir.

Şekil 4. Film Görüntüleri: Saniye: 0.16.37

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Kız gecesinde arkadaşları ile eğlenen Barbie bir anda durup “Hiç ölümü düşündünüz mü?” diye soru sorar. Müzik ve dansın durup herkesin Barbie’ye bakması ile o da bir anda ağzından çıkan bu söze inanamaz. Ertesi gün aklında bu soruyla uyanan Barbie kendinde farklılıklar hissetmeye başlar. Kumsala arkadaşlarının yanına gittiğinde ayaklarının tabana direkt bastığını fark eder ve korkar. Çünkü Barbie üretildiği günden itibaren parmak uçlarında duran ince, zarıf ve topuklu ayakkabılar giyen bir oyuncaktır. Filmde Barbie’nin korkulu rüyası düz taban olmaktır. Tam olarak bu noktada değişiklikler göstermesi onu daha “insancıl” yaptı. Aynı zamanda Barbie’nin ayaklarının yere basması bir metafor olarak görülmekte ve gerçek dünyada kendini tanıyan Barbie’nin duyacağı özgüveni temsil eden bir şekilde yer almaktadır.

Şekil 5. Film Görüntüleri: Saniye: 0.18.57

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Tuhaf Barbie aslında ilk üretildiği zamanlarda Stereotip Barbie'dir. Onunla oynayan kız çocuğunun Barbie'yle sertçe oynaması, onun saçlarını kesmesi, suratını boyaması ve kıyafetlerini parçalaması ile Tuhaf Barbie'ye dönüşmüştür.

Barbieland'de onun görüşü güzellik anlayışına ve standartlarına uymayan mükemmel olmayan bir karakteri temsil eder. Filmde Tuhaf Barbie diğer Barbie'lerden uzakta farklı bir yerde yaşamaktadır ve Barbie'ler ondan korkmaktadır çünkü ona benzemek istememektedirler. Başrol karakterimiz Barbie'nin bedenindeki ve duygularındaki değişiklikler ile Tuhaf Barbie'ye başvurması gerekmektedir. Ana karakterimiz Barbie ile Tuhaf Barbie'nin konuşmaları üzerine Barbie kendindeki bu tuhaflığı çözmek için gerçek dünyaya gitmek ve sorunu çözmek zorundadır. Yoksa korkulu rüyası olan vücudundaki selülitler, düz taban ayakları ve ölüm düşüncesi ile ömür boyu yaşamak zorunda kalır. Bu noktada Tuhaf Barbie ve Barbie'nin konuşması aslında şunu açıklamaktadır: Toplumsal normların baskısından kurtulmanın yolu farklılıkları kabul etmek ve kendi kimliğini yaratmaktır. Çünkü Barbie sadece bir oyuncak figürü değildir var olduğu günden beri toplumun idealleri ile şekillenen simgedir. Bu sahne özgürleşmenin ve kendi kimliğini keşfetmenin, farklı olmayı kabul etmekle mümkün olduğunu vurgularken, aynı zamanda kapitalist düzene dair bir eleştiri sunuyor.

Şekil 6. Film Görüntüleri: Saniye: 0.26.18

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Barbie ve Ken gerçek dünyaya geldiklerinde iddialı kıyafetleri ile Los Angeles sahilinde dikkat çekerler. Etrafındaki insanların bakışlarının farkına varan ilk kişi Barbie'dir. Erkeklerin sözlü ve fiziksel tacizine uğrayan Barbie tam olarak hissettiği şeyi adlandıramasa da kendisinin farkında olduğunu belirtir. Ken'in ise üzerindeki ilgi çok hoşuna gider çünkü ilk defa Barbie dışında birileri onu fark etmektedir. Gerçek dünyaya adım atmasıyla Barbie erkek egemenliğini hissetmiş ve bundan rahatsız olmuştur. Ken'in Barbie dışında görülüyor olması gerçek dünyada Barbieland'de olmayan kimliğinin oluştuğunun göstergesidir. Film kadın ve erkek rollerini iki farklı dünya üzerinden anlatarak ataerkinin aslında sadece kadınları değil erkekleri de aynı şekilde ezdiğini göstermek istemiştir.

Şekil 7. Film Görüntüleri: Saniye: 0.27.23

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Barbie sahildeyken uzakta inşaat işçilerini görür ve işçilerin kadın olduklarını düşünür. Femin enerjiye ihtiyaçlarının olduğunu düşünen Barbie işçilere doğru yönelir. Yanlarına gitmesi ile Barbie sözlü tacize uğrar. Kendine söylenilen sözleri anlamlandıran Barbie şu şekilde cevap verir: “Sözlerinizle ne kastetmek istediğinizi anlamıyorum ama içerisinde müstehcenlik bulunduğuna eminim. Ama size şunu söylemek isterim ki benim genital organım yok, Ken’in de yok.” der. Ve oradan uzaklaşırlar. Ken’e dönerek “Kadın enerjisi çok güzel olurdu ama sanki burada her şey tersine dönmüş gibi.” der. İşte Barbie bu noktada ataerkil yapı ile karşılaşmış olur. Filmde yer verilen bu sahnede gerçek dünyaya atılan ilk adımla erkek egemenliğinin gücü hissettirilmiştir (Gerwig, 2023).

Şekil 8. Film Görüntüleri: Saniye: 0.29.22

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Barbie kendisi ile oynayan kız çocuğunu bulmak için düşünürken Ken etrafı gezmek için Barbie'den "izin" alır ve gerçek dünyayı keşfetmeye başlar. Sokakta yürürken spor salonundan çıkan kaslı erkekleri görür. Erkekler birbirleri ile jest ve mimiklerini kullanarak arkadaşça ifadelerde bulunurlar. Birbirleri ile el sıkışırlar, motivasyon veren konuşmalar yaparlar.

Atların üzerindeki polisleri gören Ken şok olur. Birkaç iş adamının konuşmalarına kulak veren Ken, adamlardan birinin yanına gelen sekreterine "Şimdi olmaz, daha sonra" diyip el işareti ile gitmesini işaret ettiğini görür. Aynı hareketi kendince tekrarlar çünkü bu güç hoşuna gitmiştir. Görsel 7'de yer alan sahnede yürüyen merdivenden çıkan Ken bir anda karşısında büyük bir ekran üzerinde atlar ve erkeklerin yer aldığı görselleri görür. Paraların üzerinde erkek fotoğrafları, sporcu erkekler, siyasette erkekler, asker erkekler, erkek şarkıcı grupları fotoğraflarını gören Ken gülümser ve evet diye bağırır.

Barbieland'de sadece Ken olarak var olan Ken burada erkek gücü ile tanışmıştır. Bu noktada sosyalist feminizm ideolojisinden bakıldığında ataerkillik sadece kadınları değil erkekleri de ezmektedir. Toksik erkek egemenliği kadınlara zarar verdiği kadar erkeklerle de zarar vermektedir. Çünkü ataerkillik kadınları bir toplumsal norma soktuğu gibi erkekleri de sokmak istemektedir. Gerçek dünyada Barbie erkek egemen dünyanın baskısı altında ezilirken Ken de Barbieland dünyasında aynı konumdadır. Bu sebeptendir ki Ken gördüğü dünyadan çok etkilenmiş ve

Barbieland'a ataerkil düzeni getirmek istemiştir. Ken gerçek dünyada toplumsal cinsiyet rollerinin ne kadar etkili olduğunu gözlemlemiştir. Rollerin kadın ve erkek olarak ne kadar farklılaştığını, statülerin ve beklentilerin cinsiyete göre şekillendiğini görmüştür.

Şekil 9. Film Görüntüleri: Saniye: 0.37.45

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Kendisi ile oynayan kız çocuğunu bulan Barbie, Ken ile kızın okuduğu liseye gider. Ken Barbie'ye erkeklerin dünyayı yönettiğini söyler ve araştırma yapmak için okulun kütüphanesine gider. Kızı bulmaya odaklanan Barbie Ken'in söylediklerini dikkate almaz. Kendisi ile oynayan kız olan Sasha'yı bulduktan sonra yanlarına gider ve kendini tanıtır. Ona inanmayan kızlar deli olduğunu düşünür ve kendini aptal sarışın Barbie mi sanıyorsun diye sorarlar. Bu soruya anlam veremeyen Barbie şöyle der: "Hayır Barbie aptal değildir. Barbie doktordur, avukattır, senatördür." (Gerwig, 2023). Barbie kızların kendisine favori oyuncacı olduğunu söylemesini, sevgi ile karşılamalarını bekler ama büyük bir yanılgıya uğrar. Sasha, Barbie'nin var olduğu günden beri kadınlara kendini nasıl hissettiğini sert bir dille ifade eder.

"İcat edildiğin günden beri kadınlara kendilerini kötü hissettiriyorsun. Kültürümüzün tüm kötü yanlarını temsil ediyorsun. Cinsel kapitalizm, gerçek dışı fiziksel idealler... Feminist hareketini 50 yıl geriye götürdün. Kızların doğuştan gelen değer hissini yok ettin ve tüketime özendirerek gezegeni mahvediyorsun." (Gerwig, 2023).

Bu sözlerin karşısında Barbie gözyaşlarını tutamaz ve onun üretilme amacının kadınları güçlü ve mutlu hissetmelerini sağlamak olduğunu söyler ancak bu sözler Sasha'yı etkilemez. Ağlayarak yanlarından uzaklaşan Barbie kendini okulun önündeki bankta otururken bulur.

Şekil 10. Film Görüntüleri: Saniye: 0.40.28

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Öğrendiği bilgiler ile kendinden geçen Ken, Barbie’yi okulda bırakarak elinde kütüphaneden bulduğu ataerkillik, atlar ve erkek egemenliği ile ilgili kitaplarla bir şirkete giriş yapar. Kendisine üst düzey bir görev ve yüksek bir maaş talep eder. Karşısındaki adam en az yüksek lisans derecesine sahip olması gerektiğini söyler. Ken bu durum karşısında söylediğini anlamayarak “Erkek olmak yetmiyor mu? Belli ki ataerkilliği yeterince uygulayamıyorsunuz.” der. Bu sorusuna cevap olarak “Gayet iyi uyguluyoruz, sadece daha iyi saklıyoruz.” der (Gerwig, 2023).

Bugün ataerkil düzenin hayatımızın her alanındaki etkilerini fark etsek de, aslında hakim olamadığımız alanlarda ne kadar ince ve gizli bir şekilde kendi sistemini sürdürdüğünü görüyoruz. Cam tavan kuramı burada devreye girmektedir. Bu kuram, aynı eğitim seviyesine sahip olduklarında dahi kadınların erkeklerle eşit muamele görüp, üst düzey pozisyonlara gelemediklerini dile getirir. Filmde erkek egemen yapının ne kadar güçlü olduğunu bu sahne ile göstermek istemişlerdir.

Şekil 11. Film Görüntüleri: Saniye: 0.43.15

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Şekil 12. Film Görüntüleri: Saniye: 0.45.04

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Gerçek dünyada bir karışıklığa sebep olmadan *Barbieland*'e Barbie'yi döndürmek isteyen Mattel yöneticileri Barbie'yi aramaya başlar. Onu okulda bulduklarında Barbie çok mutlu olur ve sorunu Mattel'in çözebileceğine inanır. Tam arabaya bineceği sırada Sasha ve annesi Gloria'yı görür. Sasha arabada annesine bu kız kendini Barbie olarak görüyor dediğinde aslında Gloria her şeyi anlar. Gloria da Mattel şirketinde sekreter olarak çalışmaktadır ve Barbie ile ilgili çizimler yapmaktadır. Sürekli ölümü düşünen Barbie, selülitleri olan Barbie, ürkek Barbie çizimlerini kendisi yapmaktadır. Barbie aslında Sasha için değil Gloria için gelmiştir. Bunu anlaması ile Gloria Mattel'in arabasını takip eder ve Barbie'yi onlardan kurtarmaya çalışır.

Barbie şirkete girdiğinde kendini evinde gibi hisseder. Mattel'in yöneticilerinin bulunduğu odaya girdiğinde karşısında sadece erkek yöneticiler görür. Tuhaf Barbie'ye dönüşmemek için ne yapması gerektiğini soran Barbie'ye arkasında bulunan Barbie kutusu gösterilerek bu kutuya girmesi ile her şeyin eskisine döneceği söylenir. Barbie ise *Barbieland*'e dönmeden önce Ken'i de bulmaları gerektiğini söyler. Mattel yöneticileri birbirlerine bakıp "Hangi Ken?" diye sorarlar. Barbie "Barbie ve Ken" diye hatırlatınca Ken'i ancak o şekilde hatırlar ama önemsemezler.

Barbie kutuya girmeden önce CEO'ya çarpıcı bir soru sorar. Gitmeden önce buranın yetkili kadın yöneticisini görebilir miyim der. CEO ise yetkili kişinin kendisi olduğunu söyler ve ekler: "Konuyu nereye getirmeye çalıştığını biliyorum ama biz resmen kadın çalışanlardan oluşan bir şirketiz. 90'larda kadın CEO'muz vardı. Başka bir zamanda da vardı. Yani iki etti." der (Gerwig, 2023). Barbie bunun karşısında kutuya girmeden önce lavaboyu kullanmak istediğini söyler ve Mattel binasından kaçar.

Ataerkil sistemin güçlü olduğu toplumlarda erkekler genellikle güç ve otoriteyi temsil eden üst pozisyonlarda yer bulurken, kadınlar çoğunlukla alt sınıflarda destekleyici rollerde görev almaktadır. Bu tür mekanizmalar sadece bireyleri değil zamanla kurumların düzenini de etkiler. Liderlik pozisyonunda erkeklerin bulunması, kadınların hala hak ettikleri yüksek statülü işlerde çalışmamaları geçmişten günümüze hala devam eden bir sorundur. Bu sahne, erkeklerin toplumsal ve kamusal alandaki egemenliklerini nasıl sürdürdüklerini ve kadınları nasıl ikincil bir konuma yerleştirdiklerini gözler önüne sermektedir.

Şekil 13. Film Görüntüleri: Saniye: 0.56.17

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Barbie'nin karşılaştığı zorluklardan bihaber olan Ken, gerçek dünyada ataerkillik hakkında öğrendiği her şeyi *Barbieland*'e taşımıştır. Barbie'lerin dünyası bir anda erkek egemenliği istilasına uğramış, evlerini bile ele geçirmiştir. Ken'in ataerkillik hakkında anlattığı her şey diğer Ken'leri etkilediği gibi bir de Barbie'lerin beynini yıkamıştır. Barbie'ler kendilerini Ken'lere hizmet ederken ve bunu çok keyifli bir şekilde yaparken bulurlar. Ken'lere masaj yapan, alkol getiren, onların evlerini düzenleyen Barbie'ler aradıkları şeyin bu olduğunu söylerler.

Şekil 14. Film Görüntüleri: Saniye: 0.58.35

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Kadınların manipüle edildiği ve rollerinin unutturulduğu bu durumda Barbie ve Tuhaf Barbie *Barbieland*'ı eski düzenine getirmenin yolunu aramaktadırlar. Tek tek Barbie'leri çağırıp neler başardıklarını onlara anlatarak manipülasyonun etkisini yitirmesini sağlamaya çalışırlar, ancak başarılı olamazlar. Tuhaf Barbie neden Stereotip Barbie'nin beyninin yıkanmadığını sorguladığında Barbie “Gerçek dünyayı görünce bağışıklık kazandım sanırım. Çünkü ya beynin yıkanmıştır ya da tuhaf ve çirkinsindir.” der (Gerwig, 2023).

Şekil 15. Film Görüntüleri: Saniye: 1.10.02

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Varoluş krizi geçiren Barbie kendini kötü hissetmektedir. Beyni yıkanmamış yetkili bir Barbie'nin gelip onları bu durumdan kurtarmasını beklemektedir. Sosyal medyada da viral olan Gloria'nın konuşması aslında filmin vermek istediği ana mesaj olmasının yanı sıra kadınların neler yaşadığını anlatan etkili bir konuşma olmuştur.

Şekil 16. Film Görüntüleri: Saniye: 1.10.49

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Barbie “Artık güzel değilim. İlgi çekecek kadar zeki değilim. Hiçbir şey için yeterince iyi değilim.” der ve ağlamaya başlar. Bunun üzerine onu anlayan Gloria şu şekilde cevap verir “Kadın olmak gerçekten imkânsız. Kendini güzel ve yeterli hissedememen beni çok üzüyor. Sanki her zaman olağanüstü olmalıymışız gibi.... Zayıf olmalısın ama çok zayıf olmamalısın ve zayıf olmak istediğini asla

söyleyemezsin. Sağlıklı olmak istiyorum demen gerekir, ama aynı zamanda zayıf olmalısın da. Zengin olmalısın ama para isteyemezsin çünkü bu görgüsüzlük olur...

Anne olmayı sevmelisin, ama çocuklarından sürekli bahsetmemelisin. Kariyer sahibi bir kadın olmalısın ama aynı zamanda başkalarına da yardımcı olmalısın. Erkeklerin kötü tavırlarına cevap vermelisin ama eğer bunu söylersen şikâyet etmekle suçlanırsın. Erkekler için çok güzel olmalısın ama onları baştan çıkarıp, başka kadınları tehdit edecek kadar olmamalısın... Hiç yaşlanmamalısın, hiç kaba olmamalısın, bencil olmayacaksın... Eğer bu söylediklerim kadınları temsil eden bir bebek için de doğruysa o zaman ne diyeceğimi bilmiyorum.” (Gerwig, 2023).

Gloria'nın (Filmde Gloria karakterine hayat veren oyuncu America Ferrera) yapmış olduğu bu konuşma ile feminizm temalarına ağırlık verilerek kadının toplumdaki yeri net bir şekilde açıklanmıştır. Toplumsal baskılar ve beden sorunları üzerinden derin bir konuşma eklenerek kadınların yaşadıkları içsel sorunun eleştirisi yapılmıştır.

Şekil 17. Film Görüntüleri: Saniye: 1.37.37

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Şekil 18. Film Görüntüleri: Saniye: 1.39.40

Kaynak: Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures.

Tüm Barbie'ler normale dönüp *Barbieland* eski yönetimine devam ettiğinde Ken'lere de bazı yardımcı rollerde yani hükümet binasında çalışmaları gibi görevler de verilmiştir. Ancak yönetim yine Barbie'lerin elindedir. Nereye ait olduğunu bilmeyen Stereotip Barbie, onu yaratan Ruth Handler ile tanışır. Barbie ve Ruth Handler el ele bir yürüyüşe çıkarlar ve konuşmaya başlarlar. Barbie hayatında mutsuz olduğunu ve hayatının amacının ne olduğunu sorgular. İnsan olmak için izin isteyen Barbie'ye Ruth şöyle der: "Seni öz kızımı kontrol ettiğimden daha fazla kontrol edemem. Sana onun adını verdim Barbara. Kızlarımız geriye bakıp ne kadar ileri gittiklerini görsün diye biz anneler sabit dururuz." (Gerwig, 2023). Barbie gerçek dünyada gördüğü zorluklara rağmen insan olmanın verdiği hissi sevmiş ve sonunda Barbie artık insana dönüşmüştür.

SONUÇ

Kapitalist ve ataerkil sistemler, toplumsal yapıyı derinden etkileyen ve birbiriyle iç içe geçmiş, birbirini destekleyen iki ana sistemdir. Kapitalizm, ekonomik yapıyı ve üretim ilişkilerini şekillendirirken, aynı zamanda toplumun tüm sosyal ve kültürel yapısını da etkilemektedir. Kapitalizm, bireyleri sürekli olarak rekabet etmeye zorlar ve bu rekabetin doğasında olan eşitsizlik, toplumsal sınıflar arasındaki uçurumu büyötmektedir. Eşitsizlik içerisinde yaşayan toplumlarda maddi olarak yeterince güçlü olamayan kadın ise kapitalist düzenin baskısını çok daha fazla hissetmektedir.

Ataerkil düzen ise, toplumda erkeklerin hâkimiyetini savunan bir yapıdır. Erkekler, yalnızca aile içinde değil, aynı zamanda iş dünyasında, devlet organlarında ve kültürel alanlarda da güçlü bir konumda bulunmaktadır. Ataerkillik, toplumsal rollerin ve cinsiyet kimliklerinin katı bir şekilde belirlendiğı bir sistemdir ve erkekleri egemen, kadınları ise ikincil bir pozisyona yerleştirmektedir.

Bu iki sistem, kadınların hayatını derinden etkilemekle kalmayıp, kadınları genellikle düşük ücretli, güvencesiz işlerde çalışmaya zorlamaktadır. Kadınların iş gücüne katılımı, büyük ölçüde geleneksel cinsiyet rollerine bağlıdır; erkekler daha prestijli ve yüksek ücretli işlerde çalışırken, kadınlar genellikle daha az değer verilen sektörlerde çalışmaktadır. Kadınların ev içi emeğı ise doğumdan itibaren kadına toplum tarafından atfedilen bir görev gibi yüklenmekte ve bu ücretsiz ev içi emeğı yok sayılmaktadır.

Ataerkil toplumda, kadınların toplumsal yaşamda söz sahibi olmaları, genellikle erkeklerin iznine bağlıdır. Toplumda belirli bir cinsiyetin "doğal" olarak egemen olması gerektiğı inancı, kadınların karar alma süreçlerinden dışlanmalarını ve kendi bedeni üzerindeki haklarının kısıtlanmasını yasallaştırmaktadır. Kadınların bedenine yönelik baskılar, onlara verilen toplumsal roller ve sınırlamalar, ataerkil normların birer yansımasıdır. Bu sistem, kadınların kendilerini gerçekleştirme potansiyellerini engeller ve onları daha pasif, daha bağımlı hale getirmektedir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, kadınların eğitim, sağlık, güvenlik gibi temel haklarına ulaşmalarını da zorlaştırmaktadır.

Bu noktada 2023 yılında vizyona girmeden önce internete sızan sahneleri ile gösterime girdiğı andan itibaren sansasyon yaratan *Barbie* filmi Sosyalist feminizm

perspektifinden incelenmiştir. Bu çalışmada feminizm akımlarından sosyalist feminizmin seçilmesinin sebebi filmde üzerinde durulan iki konunun (ataerkillik ve kapitalizm) bu eleştirel yaklaşım ile örtüşmesidir. Çalışma ile ulaşılması hedeflenen amaç filme feminizm eleştirisi yapmak değil, sosyalist feminizm bakış açısı ile filme farklı bir perspektif sunabileceğinin ortaya konulmasıdır.

Barbie filmi için Sosyalist feminizm bakış açısını doğrudan aktarıyor demek doğru olmayacaktır. Ancak çalışmanın ikinci bölümünde yer alan Barbie'nin diğer feminizm akımları ile olan ilişkisine bakıldığında ana akım sayılan Liberal feminizm, Radikal feminizm ve Marksist feminizmin filme bakış açısı konusunda belirli noktalarda eksik kaldığı görülmektedir. Bu durumun nedeni, bu akımların kadın haklarını savunurken, kadınların ikincil konumda olmasının sebeplerini tek bir nedene dayandırmış olmalarıdır. Liberal feminizm, eşitlik için oy hakkı ve eğitim hakkı talep ederken; Radikal feminizm, ataerkilliği yıkmak amacıyla kadınların suni yollarla çocuk sahibi olmasını ve toplum tarafından bakılan bir sistemin kurulmasını savunacak kadar radikal değişiklikler önermiştir. Son olarak, aslında feminizm savunucuları arasında yer almayan Karl Marx ve Friedrich Engels'in kapitalist düzenle ilgili ideolojilerinden ilham alarak, Marksist düşünceyi Sosyalist feminizme adapte etmişlerdir.

Film içerisinde sadece kapitalist düzen eleştirisi yapılmamış ataerkillik de eleştirilerden nasibini almıştır. Bu noktada Sosyalist feminizmin ideolojisine bakıldığında kadınların ezilmişliğini hem ataerkillik hem de kapitalist düzenden kaynaklı olarak görmektedir. Sosyalist feminizm kadının toplumsal ve ekonomik durumunu anlamak ve dönüştürmek için en gerekli araçlardan biri olarak kendini göstermektedir. Sosyalist feminizm, kapitalizmin ve ataerkilliğin birbiriyle iç içe geçmiş doğasını anlamadan, kadınların özgürleşmesinin mümkün olmayacağı görüşünü savunmaktadır. Bu iki sistemin birbirini nasıl pekiştirdiğini ve kadının toplumsal yapılar içinde nasıl sürekli olarak ezildiğini ortaya koymaktadır. Sosyalist feminizm, kadınların hem ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilmesi hem de toplumsal alanda eşit haklar elde edebilmesi için bu yapıları sorgular ve bu yapıların değişmesini talep etmektedir.

Filmde toplumsal cinsiyet rolleri, kadının kimliği ve bedeni üzerinden mesajlar verilmektedir. Sosyalist feminizm akımı filmde verilen sahnelerdeki temalarla daha sıkı bir bağ kurmaktadır. Filmde kadınların ekonomik anlamda özgürlüklerini kazanmak için mücadeleleri bir yandan gösterilirken bir yandan da kadınların üzerlerindeki toplumsal baskıdan kaynaklı kendi kimliklerini bulma yolcuğu anlatılmıştır. Kapitalist toplumun dayattığı sistemde yöneticilerin sadece erkek olması, kadınların ideal bir güzellikte olması ve kusursuz olması gerektiği ile ilgili sahneler öne çıkmaktadır. Kadınlar, kapitalist düzenin ucuz iş gücü olarak görülürken, ataerkil toplumda da ikincil bir pozisyonda tutulmaktadırlar. Sosyalist feminizm, bu ikili yapının kadınların özgürlüğünü engellediği düşüncesiyle hareket etmektedir. Kadının sosyal, kültürel ve ekonomik eşitlik mücadelesini yalnızca bireysel bir mesele olarak değil, toplumsal bir dönüşüm olarak görmektedir.

Kapitalizm kadın bedenini bir meta haline getirmiştir. *Barbieland*'de her sabah kusursuz bir şekilde güne başlayan Barbie, her şeyin mükemmel ve dengeli olduğu bir dünyada yaşamaktadır. Ancak gerçek dünya ile tanıştığında, etrafındaki erkekler tarafından sözlü tacize uğraması, onun karşılaştığı toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve kadınların toplumda nasıl nesneleştirildiğini açıkça gösterir. Bu durum, Barbie'nin daha önce deneyimlemediği bir zorlukla karşılaşması olarak, toplumsal normlar ve erkek egemenliğinin kadınlar üzerindeki baskısını simgelemektedir.

Kapitalist sistemin egemen olduğu bir dünyada, filmde yer alan Gloria'nın konuşması, hem toplumsal olarak dayatılan ideal kadın figürünün hem de kadınların iş hayatında varlık gösterebilmek ve kendilerini kanıtlayabilmek için verdikleri mücadeleyi açıkça ortaya koymaktadır. Gloria, bu noktada kapitalizmin kadınlara yüklediği 'mükemmel' olma baskısının ve iş dünyasında eşitlik mücadelesinin ne denli zorlu olduğunu vurgularken, kadınların hem toplumsal normlarla hem de ekonomik sistemin getirdiği engellerle nasıl başa çıkmaya çalıştıklarını gözler önüne sermektedir.

Kapitalist toplumlarda kadınların bedeni bir nesne olarak ekonomik ve kültürel anlamda nasıl kullanıldığını Sosyalist feminizm açıklamaktadır. Gerçek dünyada kadınların da Barbie gibi idealize edilen güzellik anlayışına uyulması beklenmektedir. Kadınların bir oyuncak bebek gibi kusursuz güzellikte olmasının yanı

sıra etrafında olan bitenlere ses çıkarmamalı elindekileri ile yetinmeleri beklenmektedir. Toplum kadınları bir metaya dönüştürmektedir. *Barbie* filmi liberal feminizm bakış açısından incelendiğinde odak noktası eşitlik ve bireysel haklar üzerinde yoğunlaştığından dolayı derin bir sınıf eleştirisi yapma konusunda yetersiz kalacaktır. Radikal feminizm ise ataerkillik konusuna o kadar çok odaklanmıştır ki Barbie'nin yaşamış olduğu kimlik krizinin sadece ataerkillikten kaynaklanmadığını anlamamıştır. Barbie içerisinde bulunmuş olduğu sınıfsal yapı yani kapitalizm baskısı ile de ezilmektedir.

Bu çalışmada, kadın hareketinin tarihsel gelişimi, feminizm akımları ve kadınların toplumsal rolü üzerine yapılan değerlendirmeler ışığında, kadınların toplumdaki yeri, uzun yıllar boyunca bir nesne olarak görülmesi ve üzerinde egemenlik kurma çabaları devam etmiştir. Kadından hem aile gelirine katkı sağlaması hem de evde anne ve eş olarak geleneksel rollerini yerine getirmesi beklenmiştir. Oysa erkekler, güç ve otoritenin simgesi olarak toplumsal yaşamda kendilerine bir konum edinmişlerdir.

Sosyalist feminizm aynı zamanda “kız kardeşlik” bilincine de önem vermektedir. Bu doğrultuda filmde Barbie'nin *Barbieland*'ı erkek egemenliğinden kurtarmak için kadın dayanışmasına ihtiyacı vardır ve bütün film boyunca kadınların birbirine nasıl destek olduğunu göstermektedir. Buradan yola çıkarak toplumsal değişimin olması için kollektif bir çalışmanın yaratılması gerekmektedir. Bu kollektif çalışma sadece kadınların mücadelesi ile değil erkeklerin de kadınlara desteğiyle ancak sonuçlanabileceğini belirtmektedirler. Çünkü ataerkillik ve kapitalizm sadece kadınları değil erkekleri de ezmektedir. Sosyalist feministlere göre kadınların toplumsal alandaki tam özgürlüğü, ancak kapitalizmin ve ataerkilliğin temelden yıkılmasıyla mümkün olabilir. Kadınların bu yapıları aşarak sadece toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda daha adil, eşit ve özgür bir toplumun inşasına katkıda bulunacağını savunmaktadır. Kadınların özgürleşmesi, aynı zamanda tüm toplumun özgürleşmesinin önünü açacak bir süreçtir.

Sonuç olarak, *Barbie* filmi, sosyalist feminizmin temel ilkeleriyle ortak noktada buluşarak, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kapitalizmin yarattığı sınıfsal ayrımlar üzerinden yaşadığı baskıları çarpıcı bir şekilde gözler önüne

sermektedir. Sosyalist feminizmin bu bakış açısıyla, *Barbie* filmi sadece kadınların toplumsal statülerini sorgulamakla kalmıyor, aynı zamanda bu eşitsizliklerin kökenlerine inerek, kapitalist sistemin kadınları nasıl nesneleştirdiğini ve sınıfsal eşitsizliklerin kadınlar üzerindeki etkilerini de irdelemektedir. Filmdeki toplumsal eleştiriler, kadınların ekonomik bağımsızlıkları ve özgürlükleri için kapitalist yapının nasıl engel teşkil ettiğini göstermektedir. Sonuç olarak, *Barbie* filmi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve sınıfsal mücadele konusunda sosyalist feminizmin çağdaş bir yansıması olarak önemli bir yapım haline gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Afary, F. (2024). Sosyalist feminizm yeni bir yaklaşım. *Sosyalist feminizm yeni bir yaklaşım*. İletişim Yayınları.
- Altınbaş, D. (2010). Feminist tartışmalarda liberal feminizm. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 9, 21-52.
- Akgün, E. (2020). *Türkiye'de sosyalist feminizm: sosyalist feminist kolektif örneği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Karabük Üniversitesi
- Arat, N. (2022). *Feminizmin ABC'si*. Say Yayınları.
- Atan, M. (2015). Radikal feminizm: "kişisel olan politiktir" söyleminde aile. *The Journal of Europe - Middle East Social Science Studies*, 1(2), 1-21.
- Avcil, C. (2020). Kesişimsellik: feminizmde kapsam genişlemesine doğru. *E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 12(4), 1290-1312.
- Ayçiçek, E. (2015). Sınıflı toplumlarda 'kadın'ın kurtuluşunun toplumsal inşasında iki pozisyon: marksist feminizm ve sosyalist feminizm. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 49-82.
- Baltacı, Ö. (2022). *Feminizm kuramları bağlamında reklamlarda vurgulanan feminist söylemlerin "femvertising" kavramı üzerinden incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Kocaeli Üniversitesi
- Bayraktar , G. (2023). *İkinci dalga feminist hareketin feminizmin gelişimindeki dönüştürücü rolü*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Beasley, C. (1999). Starters on the feminist menu: liberal, radical and Marxist/socialist feminisms. C. Beasley (Ed.), *What is Feminism?* . Sage Publications Ltd.
- Beauvoir, S. D. (2019). *İkinci cinsiyet*. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Bensadon, N. (1990). *Başlangıcından günümüze kadın hakları*. İletişim Yayınları.
- Berktaş, F. (2013). Feminist teoride açılımlar. *Toplumsal cinsiyet çalışmaları içinde* (ss. 9-11).

- Bryson, V. (2019). *Feminist politika teorisi*. Phoenix.
- Cameron, D. (2022). *Meraklısına feminizm*. Nova Kitap.
- Çardak, M. (2012). *Toplumsal bir hareket ve aydınlanmanın ürünü olarak liberal feminizm* [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Çağıl, A. (2020). Feminizm ve politika ilişkisi bağlamında radikal feminizm. *Ağrı İslami İlimler Dergisi*, 6, 137-143.
- Çetinel , E., ve Ersoy Yılmaz, S. (2016). Feminist teori: yönetim ve organizasyon alanına eleştirel bir yaklaşım. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 119-148.
- Çolak, F. N. (2024). Marksist düşüncede “kadın” imgesi: aydınlık dergisi örneği (1921-1925). *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 1(7), 47-66.
- Demir, Z. (1996). *Modern ve postmodern feminist akımlar* [Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Didin, D. B. (2024). Feminizmin dört dalgası bağlamında barbie. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (61), 59-77.
- Dikici, E. (2016). Feminizmin üç ana akımı: liberal, marxist ve radikal feminizm teorileri. *International Journal of Social Science*, 43, 523-532.
- Donovan, J. (2020). *Feminist teori*. İletişim.
- Dural, A., ve Eyidiker, U. (2020). Feminizmin tarihsel kökenleri: liberal feminizmden hashtag feminizmine. *Recent Advances in Social Science, Education and Humanities Research* içinde (ss. 17-42). Gece Kitaplığı.
- Durutürk, B. (2018). Feminizm ve çokkültürlülük arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 76-90.
- Egemen, E. E. (2023). Marksist Feminist Teorinin İncelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 117-133.
- Eisenstein, Z. (2021). *Abolisyonist sosyalist feminizm*. Kalkedon.

- Gömceli, N. (2023, Eylül 26). Dördüncü dalga feminizm ve 21. yüzyıl İngiliz (feminist) tiyatrosunda görülen etkileri üzerine bir değerlendirme: #MeToo Örneği. *Theatre Academy*, 1(2), 135-161.
- Gerhard, U. (2020). *Kadın hareketleri ve feminizm*. Runik Kitap.
- Gerwig, G. (Yöneten). (2023). *Barbie* [Sinema filmi]. Warner Bros Pictures
- Hooks, B. (2022). *Feminizm herkes içindir*. Bgst Yayınları.
- Karakıran, E., Doğan, E. E., Yamanlar, F., Çetiner, Y. Y., ve Uzgan, Y. S. (2021). *Düşünürleri ve aktivistleri ile feminist hareket*. TMMOB Makine Mühendisleri Odası İzmir Şubesi.
- Keskin, F., ve Uluşan, A. (2016). Kadının Toplumsal İnşasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlara Dair Bir Değerlendirme. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 47-69.
- Kolay, H. (2015). Kadın hareketlerinin süreçleri, talepleri ve kazanımları. *EMO Kadın Bülteni*, (3), 5-11.
- Merdan Karapınar, Z. (2022). *Feminist kuramlarda kadın kimliği ve kendilik feminizmi* [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Michel, A. (1993). *Feminizm*. İletişim Yayınları.
- Notz, G. (2012). *Feminizm*. Phoenix Yayıncılık.
- Onat, M. (2020). *Liberal feminizm* [Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Örnek, S. (2015). ABD'de kadın haklarının gelişimi. *KOSBED*, 105-129.
- Özdemir, Ö. (2017). İki sistemli kuram olarak sosyalist feminizm. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 395-414.
- Özdemir, H., ve Aydemir, D. (2019). Dördüncü dalga feminizm üzerine. *International Social Sciences Studies Journal*, 1706-1711.
- Özyön, A. (2018). Charlotte Perkins Gilman'ın "Kadınlar Ülkesi" adlı romanın radikal feminist bağlamda incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 261-268.
- Poyraz, Z., ve Çabuk, H. (2015). *Feminizm mi, Sosyalizm mi?* Yediveren Yayınları.
- Ramazanoğlu, C. (1998). *Feminizm ve ezilmenin çelişkileri*. Pencere Yayınları.

- Rocheft, F. (2020). *Feminizmler tarihi*. Sel Yayıncılık.
- Sabancılar Eren, S. (2017). Liberal, marksist ve radikal feminizm bağlamında kadının varoluşu. *Uluslararası Ekonomi, Siyaset ve Yönetim Sempozyumu Bildirileri* içinde (s. 462-475). Ankara: Ekin.
- Seçgin, N. (2023). *Liberal feminizmin hukuki eşitlik anlayışının eleştirisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Sevim, A. (2005). *Feminizm*. İnsan Yayınları.
- Snyder, R. C. (2008). What is third-wave feminism? a new directions essay. *The University of Chicago Press Journals*, 175-196.
- Şener, M., ve Zengin, O. (2020). *Feminist kuram: tarihsel gelişim, ana akımlar ve sosyal hizmet*. Gece Kitaplığı.
- Şengül, M. B. (2015). *Türk romanında feminizm (kadın romancılar, 1960-1980)* [Doktora Tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Taş, G. (2016). Feminizm üzerine genel bir değerlendirme: kavramsal analizi, tarihsel süreçleri ve dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 3(5), 163-175.
- Tatar, D. B. (2016). Modernleşmeden postmodernleşmeye barbie. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1), 167-192.
- Tong, R., ve Botts, T. F. (2021). *Feminist Düşünce*. Sel Yayınları.
- Topçu, E. (2019). Marx'ın bir başka pencereden okunması: marksist feminizm. *Hece Dergisi*, 270/271/272(2), 780-803.
- Vogel, L. (2015). *Marksizm ve kadınların ezilmişliği birleştirici bir kurama doğru*. Notabene.
- Wollstonecraft, M. (2007). *Kadın haklarının gerekçelendirilmesi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yükselbaba, Ü. (2016). Feminist perspektiften hukuk. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 74(1), 123-138.
- Yıldız, E. E. (2023). *Feminist eleştiri kuramının incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.

Yapar, A. (2024). *Feminist sosyoloji kapsamında kadın bedeninin güç ve iktidar unsuru olarak kullanılması: eril tahakkümün yeniden inşası* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.

İnternet Kaynağı:

ABC News In-Depth (2023, Temmuz 12). *Greta gerwig and margot robbie discuss barbie's surprising feminism* | 7.30. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=GuWr-v3TOO8vet=377s> adresinden alındı

Aytaç, G. (2021, Şubat 13). *Üçüncü Dalga Feminist Hareketler*. Sophos Akademi: <https://sophosakademi.org/2021/02/13/ucuncu-dalga-feminist-hareketler/> adresinden alındı

Barbie (2023). *Beyazperde*. <https://www.beyazperde.com/filmler/film-173087/>

Bull, A. (2014, Haziran 23). *Barbie*. Emirates Woman: <https://emirateswoman.com/barbie/> adresinden alındı

Çakır, S. (2007). *Feminizm ataerkil iktidarın eleştirisi*. Academia : https://www.academia.edu/21947035/FEMINIZM_Ataerkil_Iktidarın_Eleştiri risi adresinden alındı

Ehrenreich, B. (1976). *What is Socialist Feminism?* Marxists: <https://www.marxists.org/subject/women/authors/ehrenreich-barbara/socialist-feminism.htm> adresinden alındı

Featherstone, L. (2022, Kasım 4). *At the Dawn of Capitalism, Charles Fourier Imagined a Socialist-Feminist Utopia*. Jacobin: <https://jacobin.com/2022/04/socialist-feminist-utopia-charles-fourier-philosophy-marx-engels> adresinden alındı

Işıktaş, P. (2015, Ocak 9). *Kadın hakları*. <http://www.isiktac.av.tr/Makaleler/Kadın%20Hakları.pdf> adresinden alındı

iMedia (2024). *"Barbie" became popular all over the world, a Pink wave of female awakening*. <https://min.news/en/entertainment/82edec4ae33c7bb2eecbb721b00ebaba.html> adresinden alındı.

- Koyuncu, H. (2021, Aralık 5). *Kadınlar seçme ve seçilme hakkını ne zaman elde etti?* <https://tr.euronews.com/2021/12/05/turkiye-de-kadinlara-ilk-kez-1934-te-oy-verdi-avrupa-da-durum-ne> adresinden alındı
- Museum, N. W. (2020, Haziran 18). *Feminism: Second Wave*. <https://www.womenshistory.org/exhibits/feminism-second-wave> adresinden alındı
- Oğul, T. (2019, Mart 8). *Simone de Beauvoir: “Feminizm, bireysel yaşam ve topluca savaşıma biçimidir” (Ocak 1978-Le Monde söyleşisi)*. Medyascope: <https://medyascope.tv/2019/03/08/simone-de-beauvoir-feminizm-bireysel-yasam-ve-topluca-savasma-bicimdir-ocak-1978-le-monde-soylesisi/> adresinden alındı
- Pruitt, S. (2023, Ekim 4). *What are the four waves of feminism?* <https://www.history.com/news/feminism-four-waves> adresinden alındı
- Serindağ, E. A. (2021). *Orta Çağ'da Kadın ve Jeanne D'arc*. <https://flaps.club/orta-cagda-kadin-ve-jeanne-darc/> adresinden alındı
- Şerefoğlu Danış, Z. K. (tarih yok). *Feminizm*. Tübitak: <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/feminizm> adresinden alındı
- Trimarchi, M. (2022, Mart 29). *Kadınların kurtuluşu için sosyalist feminizm*. Kadın Dayanışması: <https://www.kadindayanismasi.net/index.php/2022/03/29/kadinlarin-kurtulusu-icin-sosyalist-feminizm/> adresinden alındı
- Uzun, H. S. (2022, Ocak 27). *Feminizm ve kadın hareketi*. <https://www.acikbeyin.com/feminizm-ve-kadin-hareketi/> adresinden alındı
- Yazğan, F. (2021, Mart 29). *Sosyalist Feminizm ve patriarşik kapitalizmin savaşı*. Tuic Akademi: <https://www.tuicakademi.org/sosyalist-feminizm-ve-patriarsik-kapitalizmin-savasi> adresinden alındı
- Yetener, M. (2024, Şubat 19). *19 Şubat 1963: Tarihin tetiğini çeken feminist: Betty Friedan*. Çatlak Zemin: <https://catlakzemin.com/19-subat-1963-tarihin-tetigini-ceken-feminist-betty-friedan/#:~:text=T%C3%BCrk%C3%A7e'ye%20%E2%80%9CKad%C4%9F>

B1nl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%20Gizemi%E2%80%9D,etmek%20ye
rine%20kendiniz%20doktor%20olun.%E2%80%9D adresinden alındı

TOPLUMSAL KATKI

Yapılan bu çalışmada 2023 yılında vizyona giren Barbie filminin sosyalist feminizm çerçevesinden okuması yapılmıştır. Barbie filmi çıktığı andan beri birçok eleştirinin hedefi haline gelmiştir. Farklı perspektiflerden bakış açılarının normal olmasının yanı sıra bu çalışmada Barbie filmi kadınların toplumsal ve bireysel dünyalarında yaşadıkları mücadeleleri feminist bir perspektiften mi anlatıyor yoksa Barbie üretildiğinden beri anti-feminist bir düşünceye sahip midir bunun cevabı aranmıştır. Film vizyona girdiğinden beri Türkiye’de film ve feminizm bakış açısı ile yazılmış birkaç makale dışında yapılan çalışmalar azdır. Bu araştırma ile hem feminizm bakış açısının filmle bütünleşik bir çalışma yapılması hedeflenmiştir hem de dünyada yapılan çalışmalarda da Barbie filminin genel değerlendirilmesi yapıldığı için filmle direkt örtüşen sosyalist feminizmin bağlamı vurgulanmak istenmiştir.